

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Diplomová práce

Vybrané otázky znaleckého zkoumání

Tomáš Urbánek

Plzeň

2013

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Katedra trestního práva

Právo a právní věda

Právo

Vedoucí práce: Prof. Ing. Miroslav Rybář, DrSc.

Katedra trestního práva

Diplomová práce

Vybrané otázky znaleckého zkoumání

Tomáš Urbánek

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Vybrané otázky znaleckého zkoumání“ zpracoval samostatně a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal způsobem pro vědeckou práci obvyklým.

Poděkování:

Rád bych touto cestou poděkoval Prof. Ing. Miroslavu Rybářovi, DrSc. za cenné připomínky a odborné rady, kterými přispěl k vypracování této diplomové práce.

Obsah

1. Úvod.....	1
2. Vymezení základních pojmů.....	3
2.1 Pojem trestní řízení a jeho subjekty.....	3
2.1.1 Trestní řízení.....	3
2.1.2 Subjekty trestního řízení.....	4
2.2 Dokazování.....	4
2.3 Důkaz.....	6
2.4 Uplatnění odborných znalostí v trestním řízení.....	8
2.4.1 Konzultativní činnost.....	8
2.4.2 Odborné vyjádření.....	9
2.4.3 Znalec a znalecký posudek.....	11
2.4.3.1 Znalec.....	11
2.4.3.2 Znalecký posudek.....	12
2.4.4 Znalecký ústav a znalecký posudek ústavu.....	14
2.4.4.1 Znalecký ústav.....	14
2.4.4.2 Znalecký posudek ústavu.....	15
2.5 Kriminalisticko-technická činnost.....	16
3. Historický exkurs.....	17
4. Nejčastěji používané typy znaleckých posudků v trestním řízení.....	19
4.1 Znalecké posudky z oboru soudního lékařství.....	19
4.1.1 Posudek na přítomnost hladiny alkoholu a omamných látek v těle.....	21
4.2 Znalecký posudek z oboru forenzní biomechanik.....	23

4.2.1 Biomechanická analýza pádu.....	25
4.3 Znalecké posudky zabývající se analýzou písemného projevu.....	26
4.3.1 Znalecké posudky z oboru písmoznalectví	27
4.4 Znalecké posudky z oboru ekonomika, ceny a odhady.....	28
4.4.1 Znalecký posudek na cenu nemovitosti.....	30
5. Vybrané otázky znaleckého zkoumání.....	32
5.1 Výběr a přibrání znalce, znalečné.....	32
5.2 Výpočet a přiznání znalečného, proplácení znalečného.....	37
6. Komparace právního stavu před a po novelizaci v roce 2012.....	43
6.1 Věcný záměr zákona o zapsaných znalcích.....	55
7. Shrnutí a možný vývoj v budoucnu.....	58
8. Resumé.....	60
9. Použitá literatura a zdroje.....	62
10. Přílohy.....	65

1. Úvod

Práce se zabývá tématem vybraných otázek znaleckého zkoumání. Dle mého názoru se jedná o velmi aktuální téma, s ohledem na počet řízení, počet znalců a znaleckých posudků vůbec.

Práce je členěna na několik kapitol, z nichž se každá věnuje jiné problematice, ale navzájem na sebe navazují, a doplňují se. Jedinou výjimkou je kapitola 3, jež poskytne stručný pohled do historie a pokusí se určit předchůdce znalců, tak jak je známe v dnešní podobě.

Druhá kapitola bude zaměřena na vymezení základních pojmů, jež s danou problematikou souvisí. Tato kapitola slouží převážně k seznámení čtenáře s nejdůležitějšími pojmy a vzájemnými souvislostmi. Cílem je, aby si po přečtení utvořil základní přehled o dané problematice. Půjde tedy o ucelený přehled pojmů, které se budou vyskytovat napříč celou prací.

V kapitole čtvrté bude obsažen výčet nejčastěji používaných typů znaleckých posudků. Výběr bude proveden s ohledem na využití v trestním řízení, četnost použití a dále jistou originalitu. Zejména z posledního důvodu bude do výběru zařazena i problematika forenzní biomechaniky, ač není rozhodně využívána tak hojně. Z dalších posudků se bude jednat o posudek na přítomnost alkoholu a omamných látek v krvi. Tento posudek bude dle mého názoru využíván velmi často, zejména v přípravném řízení. Dále pak posudky z oboru písmoznalectví a posudky z oboru ekonomika, ceny a odhady, se zaměřením na cenu nemovitosti. Výběr každého z těchto posudků bude v textu dostatečně odůvodněn.

Pátá kapitola, která je pojmenována stejně jako celá diplomová práce, bude obsahovat detailní popis vybraných otázek spojených se znaleckou činností. S ohledem na nekončící diskuze ohledně těchto témat se bude jednat o výběr a příbrání znalce, znalečné a jeho výpočet a proplácení. Tato část textu bude doplněna mým hodnocením problematiky a případně návrhy na řešení dílčích problémů. Cílem této kapitoly je tedy čtenáře detailně seznámit s postavením znalce v průběhu řízení a současně zhodnotit platnou právní úpravu.

Předposlední kapitola bude věnována komparaci stavu před novelou a po ní a možnými dopady této novely na subjekty znalecké činnosti. Ke konci kapitoly bude uvedeno stručné srovnání současného stavu s návrhem věcného záměru zákona o zapsaných znalcích.

Cílem této práce je seznámení s vybranými otázkami znaleckého zkoumání, tedy problematikou, jež je upravena normou z roku 1967 a kromě tří dílčích změn v minulosti je platná dodnes. Mým cílem je upozornit na možné problémy vzniklé zastaralou úpravou a navrhnout jejich eventuální způsoby řešení.

2. Vymezení základních pojmů

Obsahem této kapitoly bude vymezení základních pojmů, o které se tato práce bude opírat a se kterými se bude pracovat a které jsou pro danou práci významné. Jelikož je třeba vycházet ze vzájemného vztahu znaleckého zkoumání a trestního řízení, bude se jednat zejména o pojmy: trestní řízení, subjekty trestního řízení, dokazování, důkaz, konzultativní činnost, odborné vyjádření, znalec a znalecký ústav, znalecký posudek, znalecký posudek ústavu a kriminalisticko-technická činnost.

2.1 Pojem trestní řízení a jeho subjekty

2.1.1 Trestní řízení

Nejprve je třeba vymezit pojem trestní řízení. Celá problematika trestního řízení je upravena v zákoně č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (dále jen trestní řád) a ve znění pozdějších předpisů. Dále je nutné zmínit zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, který obsahuje znaky skutkových podstat jednotlivých trestných, podmínky trestní odpovědnosti pachatelů a výčty a výměry trestů. A stejně tak zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (dále jen zákon o soudnictví ve věcech mládeže).

Z §1 trestního řádu vyplývá, že hlavním účelem tohoto zákona je upravit postup orgánů činných v trestním řízení, aby došlo k náležitému zjištění trestných činů a k potrestání pachatelů. Současně musí toto řízení sloužit k upevňování zákonnosti, k předcházení a zamezování trestné činnosti a k výchově občanů k zachování zákonů a pravidel občanského soužití. *„Trestní řízení je tedy zákonem upravený postup orgánů činných v trestním řízení, popř. i jiných osob zúčastněných na trestním řízení, jehož úkolem je náležitě zjistit, zda byl trestný čin spáchán, a je-li tomu tak, zjistit jeho pachatele a uložit mu podle zákona sankci, učiněné rozhodnutí vykonat, popř. jeho výkon zařídit, dále působit k upevňování zákonnosti, k předcházení a zamezování trestné činnosti a k výchově občanů.“¹* Z výše uvedeného je zřejmé, že trestní řízení je prostředek, který slouží k udržení pokojného stavu

¹ CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Trestní právo procesní*. 4. aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Linde, 2006. Vysokoškolské právní učebnice. ISBN 80-7201-594-x. Str.12

tím, že zjišťuje existenci trestných činů, následně s těmito činy spojuje pachatele, určí mu sankci na základě zákona a postará se o její vykonání. Současně s touto výchovnou funkcí (působí na pachatele) ale plní i funkci preventivní. Je hlavně v zájmu nás všech, aby došlo k odhalení co největšího počtu trestných činů a k potrestání pachatelů. A spoustu případných pachatelů od jejich konání odradí právě jen strach z pozdějšího odhalení a potrestání, tedy že proti nim bude vedeno trestní řízení. Pro úplnost je třeba dodat, že existují různá stádia trestního řízení a to: přípravné řízení, předběžné projednání obžaloby, hlavní líčení, opravné řízení a řízení vykonávací. Stejně je i různý postup při dokazování v těchto jednotlivých stádiích. V souvislosti s dokazováním má nejdůležitější úlohu líčení hlavní.

2.1.2 Subjekty trestního řízení

Jak již bylo řečeno výše, trestní řízení je postup během kterého dojde ke zjištění trestného činu, jeho dokázání (v ideálním případě) a k rozhodnutí o sankci za tento čin. Proto je třeba se věnovat též subjektům, jež se účastní tohoto postupu a jež disponují procesními právy a povinnostmi. Subjekty řízení jsou tedy orgány činné v trestním řízení (tj. soud, státní zástupce a policejní orgán)² a dále osoba, proti které je vedeno trestní řízení, obhájce, poškozený a zúčastněná osoba, osoby se samostatnými obhajovacími právy a v případě mladistvých i orgán pověřený péčí o mládež. Znalce, tlumočníky a svědky do subjektů řadíme pouze v případě, že uplatňují nárok na znalečné, tlumočné, nebo svědečné.³

2.2 Dokazování

V předchozích dvou podkapitolách bylo zmíněno, co je obsahem trestního řízení. Mezi jeho hlavní úkoly řadíme dokazování a rozhodování o vině a trestu. Nejprve je třeba si uvědomit, co všeobecně rozšířený pojem dokazování ve skutečnosti znamená. Existuje celá řada definicí, které se v zásadě od sebe moc neliší a pojem vystihují obdobně. Z těch, co mírně vybočují, bych zmínil

² § 12 *Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)*, v platném znění

³ NOVOTNÝ, František. *Trestní kodexy: trestní zákon, trestní řád a související předpisy : (komentář)*. Vyd. 2. přeprac. Praha: Eurounion, 2002, 1640 s. ISBN 80-731-7009-4. Str. 499

definici Štajgra, jenž dokazování chápe jako určitý postup, který je upraven právními předpisy a dále upřesňuje, že „*Postup je členitým, vícestupňovým pohybem, který je zaměřen k určitému cíli. Takové je i dokazování podle právních předpisů. Podle nich má dokazování v logickém a časovém sledu tyto složky: předmět dokazování, nabízení důkazních prostředků, jejich opatřování, provádění důkazů, hodnocení výsledků dokazování, jeho závěr a důkazní břemeno.*“⁴ Jako nejpřesnější a nejpoužitelnější v dnešní době je definice Jelínka. „*Dokazováním se rozumí zákonem upravený postup orgánů činných v trestním řízení, jehož úkolem je umožnit těmto orgánům poznání skutečností důležitých pro rozhodnutí.*“⁵ Tím, že se jedná o zákonem upravený postup, je třeba pozornost věnovat zákonné úpravě. Rozsah dokazování je uveden v hlavě páté od § 89 do § 118 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (dále jen trestní řád).

„*V trestním stíhání je v nezbytném rozsahu třeba dokazovat zejména:*

- a) zda se stal skutek, v němž je spatřován trestný čin,*
- b) zda tento skutek spáchal obviněný, případně z jakých pohnutek,*
- c) podstatné okolnosti mající vliv na posouzení povahy a závažnosti činu,*
- d) podstatné okolnosti k posouzení osobních poměrů pachatele*
- e) podstatné okolnosti umožňující stanovení následku a výše škody způsobené trestním činem*
- f) okolnosti, které vedly k trestné činnosti nebo umožnily její spáchání.*“⁶

V návaznosti na výše uvedenou definici a § 89 odst. 1 trestního řádu je dokazování vědomou činností orgánů činných v trestním řízení, která si klade za cíl zjistit vše podstatné o předpokládaném skutku a osobě případného pachatele. Je třeba zjistit, zejména zda se předpokládaný skutek stal, jaké jsou jeho důsledky, a za jakých okolností a zda je možné přiřadit osobu, u níž je předpoklad že může být pachatelem ke spáchání konkrétního skutku. Podaří-li

⁴ CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Aktuální problémy dokazování v trestním řízení*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova, 1975, 65 s. Acta Universitatis Carolinae, Nr. XXII. 1975. Str. 16-17

⁵ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou : Zákon o soudnictví ve věcech mládeže ; Zákon o výkonu vazby ; Zákon o výkonu trestu odnětí svobody ; Advokátní tarif*. 1. vyd. podle stavu k 1.1. 2010. Praha: Leges, c2009. ISBN 978-80-87212-22-6. Str. 627 a pro srovnání NOVOTNÝ, František. *Trestní kodexy: trestní zákon, trestní řád a související předpisy : (komentář)*. Vyd. 2. přeprac. Praha: Eurounion, 2002, 1640 s. ISBN 80-731-7009-4. Str. 735

⁶ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), v platném znění

se zodpovědět tyto otázky a postupuje-li se zákonným způsobem, bylo dokazování úspěšné. Je zřejmé, že dokazování se týká skutků, které se staly v minulosti.⁷ Aby bylo možné pochopit souvislosti a děje, které proběhly v minulosti a náležitě je vyhodnotit v době pozdější, je třeba zvláštních prostředků. Tyto zvláštní prostředky, které usnadňují dokazování a slouží k objasnění skutečností, nazýváme důkazy.

2.3 Důkaz

S tímto pojmem jsou často spojovány i pojmy předmět důkazu a důkazní prostředek. Nejprve je třeba věnovat pozornost samotnému předmětu důkazu, což je vlastně ona skutečnost, co má být během dokazování zjištěna. S ním souvisí pojem důkazní prostředek, jenž slouží orgánům činným v trestním řízení k poznání tohoto předmětu důkazu. Důkazy tedy rozumíme prostředky, které slouží k objasnění skutečností.

Z toho lze vyvodit, že je možné za důkaz považovat téměř cokoliv, co k takovému objasnění slouží (až na několik málo výjimek). Proto také neexistuje jejich úplný výčet, ale pouze výčet demonstrativní, který je uvedený v § 89 odst. 2 trestního řádu. Jedná se výpověď obviněného a svědků, znalecké posudky, věci a listiny důležité pro trestní řízení a ohledání.⁸ Důkazy lze tedy rozdělit na ty, co jsou podmíněny osobní účastí obviněného a svědků a v určitých případech i znalců (za předpokladu, že je třeba jeho přítomnost pro náležité objasnění významu znaleckého posudku) a na ty které předpokládají existenci nějaké věci, místa či listiny. Někdy je toto nazýváno jako dělení dle nositelů (pramenů) důkazu. Další možné dělení je na důkazy, jež prokazují vinu, nebo naopak ospravedlňující, dále přímé, nebo nepřímé a původní a odvozené. Kombinací těchto možností jsou důkazy různé výpovědní hodnoty. Například listinný důkaz o výpovědi svědka, který o události slyšel pouze z doslechu, (tedy důkaz odvozený) bude mít nižší výpovědní hodnotu než výpověď svědka, jež událost sám viděl (důkaz původní). Jak už bylo uvedeno

⁷ Blíže k tématu NOVOTNÝ, František. *Trestní kodexy: trestní zákon, trestní řád a související předpisy : (komentář)*. Vyd. 2. přeprac. Praha: Eurounion, 2002, 1640 s. ISBN 80-731-7009-4 .str. 735, „Předmětem trestního řízení je skutek, který se stal v minulosti a který orgány činné v trestním řízení, jež o něm mají rozhodovat, samy osobně nepozorovaly, ani se ho neúčastnily ...“

⁸ *Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), v platném znění*

výše, existují určité výjimky. Tyto výjimky vylučují, či znemožňují použití určitého důkazu v řízení a jsou uvedeny v trestním řádu.

Jedná se zejména o:

- *získání důkazu nezákonným donucením nebo hrozbou takového donucení (§ 89 odst. 3 TŘ),*
- *úkony učiněné vyloučenými osobami nemohou být podkladem pro rozhodnutí (§ 30 odst. 1 TŘ),*
- *nelze použít získané informace při odposlechu komunikace mezi obviněným a jeho obhájcem (§ 88 odst. 1, věta třetí TŘ),*
- *provedení svědeckého výslechu přes zákaz výslechu nebo při respektování práva odepřít výpověď (§ 99 a § 100 TŘ, R 20/1984),*
- *provedení výslechu osoby mladší patnácti let bez splnění podmínek uvedených v § 102 odst. 1 TŘ,*
- *záznamy o podaných vysvětleních nelze použít, nestanoví-li zákon jinak (§314d odst. 2, poslední věta TŘ), jako důkazů v řízení před soudem (§ 158 odst. 4, věta třetí a čtvrtá TŘ), a to ani v podobě svědeckých výpovědí příslušníků Policie České republiky k obsahu těchto záznamů (R 26/1989, R 45/1944-I.),*
- *není možné číst protokol o předchozí výpovědi obžalovaného, aniž by byly splněny podmínky stanovené v § 207 odst. 2 TŘ,*
- *bez splnění podmínek uvedených v § 211 TŘ nelze číst protokol o výpovědi svědka či spoluobviněného (§ 212 TŘ o předestření výpovědi), popř. znalecký posudek, nebo protokol o výslechu znalce.⁹*

Je zřejmé, že výjimky se týkají zejména případů, kdy nelze důkazy použít v řízení. Vše ostatní je možné použít, neodporuje-li to základním zásadám trestního řízení uvedeným v § 2 TŘ. Shoda mezi autory panuje i v otázce použití skutečností obecně známých (tzv. notorií). Dle Jelínka trestní řád nezná tzv. „notoriety“ ve smyslu § 121 o.s.ř. ani tzv. „nesporné skutečnosti“¹⁰.

⁹ FRYŠTÁK, Marek a Zdeněk KREJČÍ. *Postavení znalce v trestním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009, 167 s. ISBN 978-80-210-4955-0. Str 17

¹⁰ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou : Zákon o soudnictví ve věcech mládeže ; Zákon o výkonu vazby ; Zákon o výkonu trestu odnětí svobody ; Advokátní tarif*. 1. vyd. podle stavu k 1.1. 2010. Praha: Leges, c2009, 1216 s.

Stejně tak v Trestních kodexech od autorů Novotného, Růžičky a kol. je uvedeno že předmětem dokazování nejsou skutečnosti obecně známé, dále ty které se považují za pravdivé a skutečnosti známé orgánům činným v trestním řízení z jejich úřední činnosti.¹¹

2.4 Uplatnění odborných znalostí v trestním řízení

V trestním řízení dochází k uplatnění odborných znalostí v podobě konzultativní činnosti, odborného vyjádření, znaleckého posudku a kriminalisticko-technické činnosti, neboli expertizy, jež provádí specializovaná policejní pracoviště.

2.4.1 Konzultativní činnost

Činnost konzultanta je obsahově odlišná od ostatních výše uvedených možností. Je upravena v § 157 odst. 3 a v § 183 odst. 2 trestního řádu. Hlavním rozdílem je už samotný důvod přibrání konzultanta. V § 157 odst. 3 trestního řádu konzultant vystupuje pouze jako odborník, který navrhne užití specifického postupu dokazování v dalším průběhu řízení.

Zjednodušeně řečeno v závažných a skutkově složitých věcech, kde hrozí nesprávná kvalifikace či postup, navrhne státnímu zástupci, či policejnímu orgánu jak dále postupovat. Tím ovšem nepřebírá odpovědnost za zákonný průběh trestního řízení. Ta stále zůstává na straně státního zástupce a policejního orgánu. Přibrání konzultanta je řešeno sepsáním úředního záznamu. *„Zákon předpokládá, že jako konzultanti budou přibíráni zaměstnanci správních úřadů či jiných státních orgánů, vědeckých či výzkumných pracovišť či ústavů. Vyloučeny nejsou ani orgány státního odborného dozoru nad bezpečností práce a technických zařízení, které se podílejí na vyšetřování průmyslových havárií, nehod a pracovních úrazů, které mají oprávnění vydávat v rámci své působnosti odborná*

ISBN 978-808-7212-226. Str. 628 a dále § 121 Zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, v platném znění

¹¹ NOVOTNÝ, František. *Trestní kodexy: trestní zákon, trestní řád a související předpisy : (komentář)*. Vyd. 2. přeprac. Praha: Eurounion, 2002, 1640 s. ISBN 80-731-7009-4. Str. 735-6

*stanoviska či posudky. Jejich pracovníci se podílejí na vyšetřování určitých událostí, které se stanou předmětem trestního řízení.*¹²

Podklady nezbytné pro navrhnutí dalšího postupu získává ze spisu, do kterého může se souhlasem státního zástupce, či policejního orgánu nahlížet. Stejně tak se může účastnit úkonů v trestním řízení, ale není oprávněn do těchto úkonů zasahovat. O všech skutečnostech, o nichž se dozvěděl po svém přibrání jako konzultant je povinen zachovávat mlčenlivost.

V případě řízení před soudem dle § 183 odst. 2 trestního řádu je situace obdobná. Konzultant slouží jako navrhovatel dalšího postupu. Je to on, kdo v složitých případech zpravidla navrhne, zda je potřeba znaleckého posudku, nebo odborné vyjádření, či je třeba více znaleckých posudků z různých oborů. To předpokládá jeho odbornost a orientaci v dané problematice. Není vyloučeno, aby byl sám v některém z oborů zapsán jako znalec v seznamu znalců. Jestliže je však jednou přibrán jako konzultant, je znemožněno jeho následné přibrání jako znalce. I z toho důvodu je třeba pečlivě zvážit, aby nedošlo k vyloučení znalce specifického oboru už tím, že bude přibrán jako konzultant. Stejně tak je třeba dbát na to, aby nedošlo jeho činností k nahrazení činnosti znalce.

2.4.2 Odborné vyjádření

Jelikož příprava a zpracování (a v některých případech i samo přibrání znalce) znaleckého posudku je často finančně a časově náročné, došlo k rozšíření tzv. odborných vyjádření. Je to v důsledku novely trestního řádu č. 265/2001 Sb., která upřednostňuje právě odborné vyjádření.¹³ Odborné vyjádření tedy lze chápat jako vyjádření osoby disponující určitou odborností, jež může věrohodně doložit, a která je ve vztahu k dotazované skutečnosti schopna zodpovědět dané otázky. V zákoně, konkrétně v § 105 odst. 1

¹² TICHÝ, Jaroslav. K některým otázkám činnosti konzultanta v trestním řízení (§ 157 odst. 3 tr. ř.). *Státní zastupitelství* [online]. 2005, roč. 2005, č. 10, s. 5-7 [cit. 2013-03-19]. Dostupné z: <http://www.sagit.cz/pages/prehlrub.asp?cd=310&typ=c>

¹³ Blíže k tématu: NOVOTNÝ, František. *Trestní kodexy: trestní zákon, trestní řád a související předpisy : (komentář)*. Vyd. 2. přeprac. Praha: Eurounion, 2002, 1640 s. ISBN 80-731-7009-4. Str. 787 a pro srovnání JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou : Zákon o soudnictví ve věcech mládeže ; Zákon o výkonu vazby ; Zákon o výkonu trestu odnětí svobody ; Advokátní tarif*. 1. vyd. podle stavu k 1.1. 2010. Praha: Leges, c2009, 1216 s. ISBN 978-808-7212-226. Str. 650

trestního řádu je uvedeno: „*Je-li k objasnění skutečnosti důležité pro trestní řízení třeba odborných znalostí, vyžádá orgán činný v trestním řízení odborné vyjádření. Jestliže pro složitost posuzované otázky takový postup není postačující, přibere orgán činný v trestním řízení znalce...*“¹⁴ I z výše uvedeného je zřejmé, že zákonodárce vyčlenil potřebu odborného vyjádření pro případy, u nichž předpokládá menší obtížnost a v případech složitějších počítá s použitím důkazu v podobě znaleckého posudku. Dále lze dovodit, že výběr toho, či onoho důkazního prostředku ponechává na orgánu činném v trestním řízení.

Rozdíl mezi osobou podávající odborné vyjádření a znalcem je zejména v tom, že znalec může být jmenován po splnění zákonných požadavků a může vykonávat činnost po zápisu do seznamu znalců (nebo složení slibu v případě znalců ad hoc), kdežto odborné vyjádření může podat takřka kdokoli, kdo prokáže odbornost související s danou problematikou. Není vyloučeno, aby osobou podávající odborné vyjádření byl znalec příbuzného, či stejného oboru. Dalším odlišením je i skutečnost, že osoba podávající odborné vyjádření může být seznámena s předmětnými skutečnostmi už z dřívějšíka, zatímco znalec by se měl s předmětnými skutečnostmi seznámit až v průběhu přípravy zpracování znaleckého posudku.

Odborné vyjádření se tedy od znaleckého posudku odlišuje tím, že:

- v případě jeho zadání není třeba uvědomit strany
- nelze vznést námitky ani proti samotnému vyjádření, ani proti osobě zpracovatele
- nedochází k poučení dle § 106 trestního řádu
- vyjádření je listinným důkazem – neprovádí se tedy výsledk zpracovatele
- osoba zpracovávající vyjádření nemá právo nahlížet do spisu, ani se účastnit jiných úkonů trestního řízení

Příkladem je třeba odborné vyjádření praktického lékaře o délce pracovní neschopnosti, či různá vyjádření laboratoří a úřadů. „*V trestních věcech*

¹⁴ § 105 odst. 1, věta první a druhá *Zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)*, v platném znění

*podávají odborná vyjádření v oboru kriminalistiky často Kriminalistická ústav Praha a odbory kriminalistické techniky a expertiz (OKTE) správ krajů Policie ČR.*¹⁵

2.4.3 Znalec a znalecký posudek

2.4.3.1 Znalec

Postavení znalce je upraveno v § 105 až § 111 trestního řádu a v zákoně č. 444/2011Sb., o znalcích a tlumočnících (dále jen novela zákona o znalcích). Tento zákon je novelou zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, který zde s mírnými změnami platil dlouhá desetiletí. Samotná definice osoby znalce v zákoně není uvedena.

Už samotný název pojmu napovídá, že znalec, je osobou „znalou“, tj. osobou, která disponuje určitou specifickou znalostí. Pro zjednodušení lze říci, že znalec je osoba vykonávající činnost dle zákona o znalcích a tlumočnících. Dle tohoto zákona v § 4 odst. 1) a, může být znalcem jmenován státní občan ČR, nebo jiného státu Evropské unie, jemuž bylo vydáno potvrzení o přechodném pobytu, nebo povolení k trvalému pobytu na území ČR. Stejně tak státní příslušník zemí mimo Evropskou unii s povolením k trvalému pobytu na území ČR. Tito všichni mohou být jmenováni za současného splnění podmínek uvedených v následujících ustanoveních § 4 novely zákona o znalcích.

Mezi tyto další podmínky patří zejména způsobilost k právním úkonům, bezúhonnost a dostatečná a prokázaná odbornost (v oboru v němž jako znalec má působit). Samozřejmostí je, že se jmenováním musí souhlasit. A další důležitou podmínkou je, že nesmí být v uplynulých letech vyškrtnut ze seznamu znalců a tlumočnicků pro porušení povinnosti dle zákona o znalcích. Tento seznam vedou krajské soudy dle místa trvalého pobytu znalce či dle místa pobytu na území ČR s ohledem na druh pobytu v případě, že jde o cizince. Ústřední seznam je veden ministerstvem spravedlnosti a to ho pravidelně aktualizuje dle zpráv z jednotlivých krajských soudů.¹⁶ Znalce lze tedy označit za osoby jmenované na základě podmínek uvedených v zákoně o

¹⁵ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl.vyd. Praha: C. H. Beck, 2004, 606 s. ISBN 80-717-9878-9.Str.306

¹⁶ Zákon č. 444/2011 Sb., o znalcích a tlumočnících, v platném znění

znalcích a zapsané do seznamu znalců, které svými zkušenostmi a odborností dokáží zodpovědět otázky o skutečnostech, jejichž vznik je datován v minulosti.

Orgány činné v trestním řízení si nechají vypracovat posudek v případech, kdy je třeba zodpovědět otázky důležité pro rozhodnutí, či objasnit rozpory v tvrzení procesních stran. Většinou postačí přibrání jednoho znalce daného oboru, vyjma případů zvláště závažných, kdy je třeba přibrat znalce dva. Takovým případem je dle § 105 odst. 4 prohlídka a pitva mrtvoly (lékař, který zemřelého před smrtí ošetřoval pro nemoc a smrt by mohla souviset právě s touto nemocí je v rámci objektivit z prohlídky a následné pitvy vyloučen). Dalším případem, kdy je třeba přibrání dvou znalců je vyšetření duševního stavu mladistvého.¹⁷ Zvláštní kategorii tvoří znalci, jež nejsou zapsaní do seznamu znalců.

Orgán veřejné moci může ustanovit znalcem osobu nezapsanou do seznamu znalců za předpokladu, že s ustanovením souhlasí a zároveň disponuje prokazatelnou odborností zejména v oborech, ve kterých žádný znalec zapsán není, či byl vyloučen pro podjatost, anebo jeho přizvání odporuje zásadě hospodárnosti.¹⁸ Podstatnou náležitostí je opatření o přibrání znalce, které musí být řádně a včas doručeno stranám řízení. V případě, že by se tak nestalo a znalec by začal provádět úkony spojené se zhotovením posudku ještě před řádným doručením opatření o přibrání znalce, jednalo by se o nezákonný důkaz a ten by nemohl být uplatněn v trestním řízení.

2.4.3.2 Znalecký posudek

Znalecký posudek je vyvrcholením činnosti znalce, v němž zachycuje průběh a výsledky znaleckého zkoumání.¹⁹ Jak již bylo řečeno výše, znalec je osoba jmenovaná na základě podmínek uvedených v zákoně o znalcích a zapsaná do

¹⁷ §58 odst. 1 Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), v platném znění

¹⁸ § 24 Zákona č. 444/2011 Sb., o znalcích a tlumočnících a podrobněji DÖRFL, Luboš. *Zákon o znalcích a tlumočnících: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, 191 s. ISBN 978-807-4001-482. Str.151 až 156

¹⁹Bližší k tématu : MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl.vyd. Praha: C. H. Beck, 2004, 606 s. ISBN 80-717-9878-9. Str. 311

seznamu znalců, která za pomoci svých zkušeností a odbornosti dokáže zodpovědět otázky o skutečnostech, jež nastaly v minulosti. Za tuto činnost mu náleží odměna. Dle § 12 odst. 1 a 6 trestního řádu je osobou odlišnou od orgánů činných v trestním řízení a též od procesních stran.

Tím, že musí zodpovědět otázky o skutečnostech, jež nastaly v minulosti a kterých nemohl být svědkem (kdyby svědkem byl, mohl by to důvod pro vyloučení pro podjatost²⁰) je zřejmé, že musí rozhodovat na základě předložených podkladů, či jiných materiálů. Tyto podklady předkládá zpravidla orgán činný v trestním řízení, tedy soud, státní zástupce a policejní orgán (§ 12 odst. 1 trestního řádu), nebo jejich předložení zajistí procesní strana.

Vzhledem k tomu, že sám nemůže obstarávat důkazní prostředky je jeho podkladový materiál omezen na materiály a poskytnutá vysvětlení ze spisů. Tyto může doplnit vlastními poznámkami ze spisu, který má k dispozici k nahlédnutí, je-li to třeba pro vypracování posudku. Další z variant, jak může znalec rozšířit podklady pro zpracování posudku je možnost klást otázky při výslechu obviněných, či svědků (přítomnost u výslechu může být dovolena dle §107 odst. 1). Znalec též může navrhnout objasnění okolností nutných pro vykonání posudku pomocí jiných důkazů. Stejně tak, je-li to třeba, může přibrat v dílčích otázkách konzultanta. O této skutečnosti je povinen informovat v posudku a ani přítomnost konzultanta ho nezbujuje odpovědnosti za posudek jako celek.

Podstatnou a dá se říci nejdůležitější částí zadání posudku je vymezení úkolů znalce. *Úkol znalce je třeba určit tak, aby byl důsledně omezen na objasnění skutečností, k nimž je třeba odborných znalostí. Znalci proto nelze stanovit úkol obstarat pro účely trestního řízení důkazní prostředky.*(R 45/67-I.)²¹ Toto vymezení probíhá formou otázek, které je třeba zodpovědět a které se týkají výhradně rozsahu odborné způsobilosti přibraného znalce. Seznam nejčastěji

²⁰Podrobněji viz. NOVOTNÝ, František. *Trestní kodexy: trestní zákon, trestní řád a související předpisy : (komentář)*. Vyd. 2. přeprac. Praha: Eurounion, 2002, 1640 s. ISBN 80-731-7009-4. Str. 735 a dále § 11 Zákona č. 444/2011 Sb., o znalcích a tlumočnících

²¹JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou : Zákon o soudnictví ve věcech mládeže ; Zákon o výkonu vazby ; Zákon o výkonu trestu odnětí svobody ; Advokátní tarif*. 1. vyd. podle stavu k 1.1. 2010. Praha: Leges, c2009, 1216 s. ISBN 978-808-7212-226. Str.654

používaných otázek je uveden v příloze č.1. Na základě těchto všech podkladů znalec v přiměřené lhůtě zpracuje posudek, který dodá zpravidla v písemné formě. Ve skutečnosti mohou nastat případy, kdy písemná forma nestačí a je nutno přistoupit k výslechu znalce. To je dáno tím, že ačkoliv se orgány činné v trestním řízení, či procesní strana snaží o co nejpřesnější vymezení úkolů, často dochází k drobným nejasnostem, jež je třeba dodatečně objasnit.²² A mnohdy i sám znalec zapříčiní tento stav. Dochází k tomu zpravidla proto, že orgány činné v trestním řízení nedisponují stejnou odborností ani zvýšeným povědomím daného oboru jako znalec. Podstatnou náležitostí písemného posudku je vlastnoruční podpis a otisk pečeti (razítka). Tím znalec stvrzuje, že posudek zpracoval dle svého nejlepšího svědomí a vědomí a s využitím vědecky ověřených a v době vzniku platných postupů. Absence těchto náležitostí by mohla zakládat vadu posudku, či případně vadu celého řízení.²³

2.4.4 Znalecký ústav a znalecký posudek ústavu

2.4.4.1 Znalecký ústav

Znalecký ústav je dle novely zákona o znalcích právnickou osobou, nebo její organizační složkou, která se specializuje na znaleckou činnost a je zapsaná do seznamu znaleckých ústavů vedeném ministerstvem spravedlnosti.²⁴ Problematika znaleckých ústavů patřila před novelou k velmi diskutovaným tématům. „Do roku 1989 vykonávaly znaleckou činnost výlučně vědecké ústavy, a to Československá akademie věd, nebo resortní výzkumné ústavy, veřejné (tehdy státní) vysoké školy a některé jiné instituce, např. Kriminalistický ústav. Po roce 1989 díky zastaralé právní úpravě začaly být do seznamu ústavů zapisovány i ryze soukromoprávní subjekty, aniž by bylo zkoumáno, jaké konkrétní osoby budou v těchto ústavech zpracovávat znalecké posudky.“²⁵

²² §107 a násl. Zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), v platném znění

²³ DÖRFL, Luboš. Zákona o znalcích a tlumočnících: komentář. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, 191 s. ISBN 978-807-4001-482. Str.94

²⁴ Zákon č. 444/2011 Sb., o znalcích a tlumočnících, v platném znění

²⁵ FRYŠTÁK, Marek a Zdeněk KREJČÍ. Postavení znalce v trestním řízení. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009, 167 s. ISBN 978-80-210-4955-0. Str.62

Z výše uvedeného je zřejmé, že s uvolněním trhu a nárůstem poptávky po znaleckých posudcích z různých oborů došlo k zakládání soukromých firem zaměřených na zpracování těchto posudků, což spolu s nedostatečnou legislativní úpravou vedlo k tomu, že bylo v oběhu spousty posudků různé odborné úrovně. Blíže k tématu L. Dörfl v komentáři zákona o znalcích a tlumočnících: velké množství ústavních znaleckých posudků je sice zpracováváno odborníky, ale ne vždy znalci a to znamená produkci posudků s rozdílnou úrovní a to spolu s nedostatkem nástrojů kontroly (zejména kontrol znaleckých deníků a výběru osob, jež posudky zpracovávají) může vést k ohrožení samotného pojetí znalecké činnosti a snížení jejího základního přínosu. Tímto přínosem je myšlena zejména nestrannost, odbornost a osobní odpovědnost znalce za svou činnost.²⁶ Podstatná změna nastala s novelou v podobě zákona č. 444/2011 Sb., o znalcích a tlumočnících. Tato dlouho očekávaná novela zpřísnila podmínky zápisu do seznamu znaleckých ústavů u soukromoprávních subjektů a zefektivnila kontrolu ústavů do seznamu již zapsaných. Detailněji je srovnání stavu před a po této novele vyčleněn prostor ve zvláštní kapitole číslo 6.

2.4.4.2 Znalecký posudek ústavu

Problematika znaleckých ústavů je upravena v § 110 trestního řádu a dále v § 22 novely zákona o znalcích. Dle trestního řádu je posudek ústavu východiskem při posuzování výjimečných a zvláště závažných případů vědeckého posouzení, či v případě přezkoumání posudku podaného znalcem. Posudek ústavu se podává pouze písemně s jasným označením osoby či osob, jež posudek vypracovaly. Je to zejména z důvodu aby se v případě výsledku vyjádřily osoby, které posudek opravdu zpracovaly. V zákoně o znalcích je upravena problematika obdobně. Posudek je vyžadován též písemně a stejně tak je povinností uvést zpracovatele posudku. V § 22 odst. 2 je navíc upravena odpovědnost ústavu za řádně a včas podaný posudek. Toto je jedna z odlišností od znaleckého posudku zpracovaného znalcem (tj. osobou fyzickou, jež zpracovává posudek „sám za sebe“) a znaleckým ústavem (jako osobou právnickou, která zpracovává posudek „za ústav“, ve skutečnosti posudek

²⁶ DÖRFL, Luboš. *Zákon o znalcích a tlumočnících: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, 191 s. ISBN 978-807-4001-482. Str. 141

samozřejmě zpracovávají osoby fyzické, s využitím prostředků a technologií ústavu, k němuž mají pracovní poměr a odpovědnost, stejně tak jako odměna náleží ústavu). Další odlišností je vyžadování posudku ústavu pouze v písemné podobě. Jinak pro výkon znalecké činnosti ústavů platí stejné podmínky jako v ustanovení o výkonu znalecké činnosti znalců zapsaných do seznamu.

2.5 Kriminálně-technická činnost

Za tuto činnost je považováno zejména přímé vykonávání odborných úkonů a to při vyhledávání, zajišťování, dokumentování a shromažďování materiálních stop v rámci vyšetřovacích úkonů. Tuto činnost označujeme jako expertizu. Jedná se tedy o činnost, jež slouží k napomáhání orgánům činných v trestním řízení v průběhu trestního řízení. Napomáhá zejména tím, že z kriminalistických stop dokáže pomocí odborných znalostí a odborných metod vyčlenit informace, které jsou důležité pro trestní řízení. Tato činnost je poskytována kriminalistickými technikami Kriminalistického ústavu Praha a pracovníky odborů kriminalistické techniky a expertiz (OKTE) Policie ČR rozdělených dle krajů. Expertiza bývá někdy označována jako proces tvorby znaleckého důkazu. Expertizu tedy můžeme obecně definovat jako *„samostatnou kriminalistickou metodu, spočívající v systému úkonů a operací směřujících k odhalení, nebo objasnění skutečností důležitých pro dokazování v trestním řízení za použití odborných znalostí a metod z různých oblastí vědy, techniky, umění a řemesel.“*²⁷ Expertizu dělíme dle počtu zpracovávajících osob na expertizu zpracovávanou jedním, dvěma a více než dvěma znalci. Dále dle skladby na jednooborovou a víceoborovou. A nakonec dle posloupnosti na prvotní, doplňující a opakovanou.

²⁷ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl.vyd. Praha: C. H. Beck, 2004, 606 s. ISBN 80-717-9878-9. Str. 308

3. Historický exkurs

Tato kapitola je věnována vývoji různých druhů znaleckého zkoumání v různých časových etapách. Celkové zaměření této kapitoly bude na dokazování a osobu znalce v různých historických souvislostech. Dle některých autorů, například Bradáče, ve starověku a dokonce i ve středověku nedocházelo v trestním řízení k použití odborníků při dokazování.²⁸ Tuto myšlenku dále upřesnil: „*Pokusy o zapojování odborníků do procesního řízení začínají až v 16. století v době inkvizice, tito jsou však přibíráni pouze při ohledání. Pojem „znalé“ osoby se v trestním řízení začíná častěji objevovat až na přelomu 18. a 19. století s rozvojem vědy a techniky.*“²⁹ Dle mého názoru však docházelo k využití odborníků při dokazování již dříve. Hlavní úlohou této kapitoly je za pomoci dochovaných historických pramenů přesvědčivě odpovědět na otázku, z čeho se institut znalce (tak, jak ho známe v dnešní podobě) vyvinul.

V historickém kontextu můžeme za znalce považovat i ty osoby, které se věnovali studiu a vykládání práva, přestože v dnešní době jsou otázky právní striktně odděleny a náleží pouze soudům. Stejného názoru je i Schelle ve své knize Právní dějiny: „*Před vznikem vyššího organizovaného celku žili Římané podle práva obyčejového, jež mělo často sakrální charakter a bylo pokládáno za výkon vůle bohů, kterou pak tlumočili kněží - pontifikové. Ti byli vlastně prvními znalci a vykladači práva a velmi žárlivě tuto výsadu střežili.*“³⁰ Ač se výše uvedená citace původně týkala Říma, je možné ji zobecnit. Tedy, že ve všech státech té doby, ve kterých docházelo ke kodifikaci, už se vyskytovali znalci těchto kodifikací.

Se vznikem rodové společnosti došlo i k prvnímu formálnímu uspořádání řešení sporů. Na úrovni rodiny řešila spory hlava rodiny, což v dávném pojetí znamenalo, že vedla vyšetřování a rozhodovala o připuštění důkazů i o trestu.

²⁸ Pro srovnání : „*Ve starověku i středověku se trestní řízení obešlo prakticky bez dokazování odborníkem.*“ BRADÁČ, Albert, Miroslav KLEDUS a Pavel KREJČÍŘ. *Úvod do soudního znaleství*. Vyd. 1. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2004. ISBN 80-720-4365-X. Str. 8

²⁹ BRADÁČ, Albert, Miroslav KLEDUS a Pavel KREJČÍŘ. *Úvod do soudního znaleství*. Vyd. 1. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2004. ISBN 80-720-4365-X. Str.8

³⁰ SCHELLE, Karel, Marta KADLECOVÁ, Renata VESELÁ, Eduard VLČEK, Ladislav VOJÁČEK a Michaela ŽIDLICKÁ. *Právní dějiny*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, 1134 s. ISBN 978-807-3800-437. Str.160

Při sporech mezi rodinami tyto pravomoci převzala shromáždění (rodová i kmenová), která si však mohla přibrat na pomoc s vyšetřováním libovolné osoby. Vzhledem k tomu, že v různých kulturách většina tehdejších zákazů a omezení souvisela s kultem, měl ve vyšetřování významnou pozici šaman, nebo kouzelník.³¹ A právě šamany a kouzelníky bych dle mého názoru označil za jedny z odborníků, kteří v dřívějších dobách pomáhali s dokazováním. Využívali hlavně toho, že primitivní společnost věřila, že spravedlivé rozhodnutí nemůže udělat člověk, ale má být ponecháno boží vůli.³² S postupem času se dokonce vypracovali na pozice hlavních vyšetřovatelů i soudců, což také svědčí o jejich odbornosti a úctě k nim. V této souvislosti je třeba zmínit i vliv policie, která minimálně v počátcích vzniku s problematikou dokazování souvisí. Hlavním důvodem je to, že většinou z řad policie či obdobných organizací zajišťujících bezpečnost se jedni z prvních „zalců“ zrodily. Souvisí to s potřebou evidence obyvatel, znalosti kriminálního prostředí ve svém okolí i prostou snahou o službu veřejnosti.

Je třeba se uvědomit, že k osobě znalce z historického hlediska nelze přistupovat jako ke znalci tak, jak ho známe dnes. Zpočátku nebyl nadán vysokou odborností, ale jednal spíše na základě zkušeností, vlastního uvážení, či moci jemu svěřené. Zpočátku vystupoval jako svědek a až později se vybavil důkazy.³³ Velmi často úlohu zalců přebírali představitelé církve, zejména v tzv. inkvizičních procesech. Zde však pod heslem „Confessio corona probationum“³⁴. Až později došlo k vyčlenění osob, které se soustředily na zkoumání určitých zákonitostí, o kterých byly schopni přesvědčit své okolí. Tyto osoby bych označil za předchůdce dnešních zalců. Obecně lze říci, že doba vzniku oborů znaleckého zkoumání kopíruje vývoj jednotlivých vědeckých disciplín, avšak s určitým časovým odstupem.

³¹ SLUŠNÝ, Jaromír. *Světové dějiny policie: starověk*. Vyd. 1. Praha: Orac, 2002, 363 s. Focus. ISBN 80-861-9942-8. Str. 17

³² SCHELLE, Karel, Marta KADLECOVÁ, Renata VESELÁ, Eduard VLČEK, Ladislav VOJÁČEK a Michaela ŽIDLICKÁ. *Právní dějiny*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, 1134 s. ISBN 978-807-3800-437. Str.400

³³ SLUŠNÝ, Jaromír. *Světové dějiny policie: starověk*. Vyd. 1. Praha: Orac, 2002, 363 s. Focus. ISBN 80-861-9942-8. Str. 16 a násl.

³⁴ Doznání je koruna důkazů.

4. Nejčastěji používané typy znaleckých posudků v trestním řízení

Tato kapitola bude věnována popisu jednotlivých typů znaleckých posudků včetně stručného popisu jejich vývoje. V úvodu této kapitoly se hodí připomenout, co to vůbec trestní řízení je. „*Trestní řízení je zákonem (trestním řádem) upravený postup orgánů činných v trestním řízení a dalších subjektů podílejících se na tomto postupu. Jeho úkolem je zjistit, zda se trestný čin stal, zjistit jeho pachatele a uložit mu trest nebo ochranné opatření, zajistit jejich výkon a rozhodnout o nároku poškozeného na náhradu škody způsobené trestným činem. Úkolem trestního řízení je též zajistit, aby nikdo nevinný nebyl trestně stíhán či dokonce odsouzen.*“³⁵ K tomuto ještě dodám, že vedlejším účelem je také funkce preventivní. Tím, že dojde ke spravedlivému potrestání pachatele za prokazatelně spáchaný trestný čin, dojde i k pozitivnímu působení na ostatní členy společnosti. Vysvětlení pojmu znaleckého posudku je obsaženo v podkapitole 2.4.1.

4.1 Znalecké posudky z oboru soudního lékařství

„*Obecně lze říci, že soudní lékařství je svou povahou multidisciplinární obor, jehož rozsah činnosti se vyvíjel v celé Evropě přibližně obdobně. Carl Limann stanovil jako základní pilíř oboru skutečnost, že soudní lékařství využívá výsledků medicínské a přírodovědné praxe pro účely zákonitosti. Jde o základní lékařskou disciplínu s nedílným aspektem práva*“³⁶ Pod pojmem soudní lékařství si asi každý představí zejména prohlídku a pitvu zemřelého, avšak jak vyjadřuje citace výše, jeho rozsah je mnohem větší. Náplň činnosti oboru lze rozdělit na několik částí. První částí je prohlídka osob, jež jsou ještě naživu.

³⁵ [online]. [cit. 2013-03-17]. Dostupné z: <http://www.nsz.cz/index.php/cs/prubeh-rizeni-v-trestnich-a-netrestnich-vecech/52>

³⁶ KVAPILOVÁ, Helena a Michal DOGOŠI. *Soudní lékařství pro právníky a policisty*. 2. rozš. vyd. Pízeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, 243 s. ISBN 978-807-3800-598. Str.14

Jedná se zejména o určení hladiny alkoholu, a omamných látek v metabolismu a dále se jedná o vyšetření osob:

- jež jsou podezřelé ze spáchání trestného činu proti životu a zdraví (tj. v hlavě I. Zvláštní části trestního zákoníku)
- jež přežili násilné jednání, ať už krátkodobé, či dlouhodobé (osoby týrané a zneužívané)
- které se účastnili dopravní nehody, a není jasné, kdo byl řidič, a kdo spolujezdec (z důvodu šoku, nebo vymrštění z vozidla)

Další částí je prohlídka a pitva zemřelých, kde se zjišťuje popis veškerých zranění na těle, s určením která byla způsobena před smrtí a která po smrti a která přímo ke smrti vedla. Objasňuje se příčina smrti a určuje doba úmrtí atd. Poslední činností je zkoumání archeologických kosterních pozůstatků a přezkumná revizní činnost, tudíž činnost kontrolní a vědecká.

Historicky je těžké určit dobu vzniku, protože dle mého názoru došlo k prolínání s běžnou lékařskou činností. Vycházím z toho, že na většině historických vyobrazení popisujících studium medicíny je vyobrazena právě pitva zemřelého. Z dochovaných historických pramenů se dá zjistit, že zhruba od poloviny 14. století docházelo k rozlišení vraždy a zabití a byla vytvořena i prvotní klasifikace poranění (jednoduchým dělením se poranění rozlišovalo na rány suché, rány mokré, rány krvavé a na zmrzačení, či zohavení, tedy na chromata). K zavedení pojmu smrtelných ran došlo kolem roku 1400 a první pitva, ač se jednalo o pitvu anatomickou, byla představena veřejnosti v roce 1600. Po dobu čtyř dní a za přítomnosti představitelů z řad studentů, doktorů, šlechty a kněží byl pitván muž popravený oběšením, tedy zločinec. Zpočátku samozřejmě bylo více odpůrců, než zastánců této metody, ale s postupem času došlo i k vydávání odborných knih („Theatrum medicoiuridicum“ autora Jana Františka Löwa z Ersfeldu [1725] na našem území a „Nauka o soudním lékařství“ Josefa Reinsberga [1883]), a ke vzniku stolice soudního a policejního lékařství v Praze roku 1785.³⁷ Činnost je vykonávána Ústavech

³⁷ KVAPILOVÁ, Helena a Michal DOGOŠI. *Soudní lékařství pro právníky a policisty*. 2. rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, 243 s. ISBN 978-807-3800-598. Str. 11 a násl.

soudního lékařství, které jsou zřizovány při lékařských fakultách a nemocnicích. V současné době je v seznamu soudních znalců zapsáno 79 osob.³⁸

4.1.1 Posudek na přítomnost hladiny alkoholu a omamných látek v těle

Úkolem procesu trestního řízení je i zjištění, jak ke spáchání skutku došlo, co vedlo pachatele ke spáchání činu a jak byl čin spáchán. Tomuto ve většině případů dopomůže, či alespoň napoví toxikologická analýza vzorků krve (v případě živého poškozeného, nebo pachatele) nebo vzorků tkání (při pitvě).

Dle veřejně přístupných statistických údajů soudů bylo v roce 2011 na 125 888 spáchaných trestných činů 11 760 z nich spácháno pod vlivem alkoholu. Už takto vysoké číslo je ale v případě vraždy (§ 140 zákona č 40/ 2009 Sb.) ještě vyšší a vzájemný poměr téměř pětinný, a to na 89 spáchaných vražd 18 z nich pod vlivem alkoholu³⁹. Vzhledem k těmto údajům se dle mého názoru jedná o nejběžnější a nejčastější úkon prováděný v souvislosti s trestním řízením a nejen v něm (kvalifikovanou zprávu o zjištění alkoholu, drog a jiných omamných látek, spolu s určením jejich množství může podat kterákoliv laboratoř Ústavu soudního lékařství). Zde je třeba připomenout, že celkový počet vyšetření na hladinu alkoholu využitých v trestním řízení bude blízký, ne-li vyšší než počet trestných činů za rok. Stejně tak této možnosti využívají zaměstnavatelé. Největší zastoupení požadavků na klinické vyšetření a odběr krve na laboratorní vyšetření hladiny alkoholu má však policie ČR, která toto nařizuje ve více jak 95% všech případů.⁴⁰ V případě kontrolní dechové zkoušky s pozitivním výsledkem u zaměstnance, který s tímto výsledkem nesouhlasí, je právě a jen Ústav soudního lékařství oprávněn podat odborný posudek.

³⁸ [online]. [cit. 2013-03-20]. Dostupné z:

[http://datalot.justice.cz/justice/repznatl.nsf/\\$\\$\\$SearchForm?OpenForm&Seq=1](http://datalot.justice.cz/justice/repznatl.nsf/$$$SearchForm?OpenForm&Seq=1)

³⁹ Statistická ročenka kriminality vydaná ministerstvem spravedlnosti, dostupná na <http://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>

⁴⁰ KVAPILOVÁ, Helena a Michal DOGOŠI. *Soudní lékařství pro právníky a policisty*. 2. rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, 243 s. ISBN 978-807-3800-598. Str. 196

O odběr vzorků se postará jakýkoliv lékař, který tyto vzorky následně zašle na posouzení do Ústavu. Veškeré záznamy o odběrech krve pro tento účel musí být zaznamenány do „Protokolu o lékařském vyšetření při ovlivnění alkoholem.“⁴¹Tento protokol je spolu s krevním vzorkem (či vzorkem moči) základním podkladovým materiálem pro vypracování posudku. V první části dotazníku jsou uvedeny náležitosti žadatele. Druhou část vyplní lékař, který odběr a vyšetření provádí. Zde je třeba zmínit dobu vyšetření, která je velmi důležitá pro následný výpočet hladiny alkoholu v krvi. Cílem tohoto výpočtu je buď zjištění míry ovlivnění v době páchání činu, či určení věrohodnosti výpovědi v případě požití látky až po spáchání činu.

V praxi jsou využívány různé metody stanovení hladiny alkoholu v organismu, od těch nejzákladnějších založených na pouhém prokázání existence alkoholu v dechu, po složitější, kdy nám analýza dechu určí i orientační hladinu alkoholu, až po metody využívané v soudních laboratořích. Jsou to metoda plynové chromatografie a Widmarkova metoda.

Metoda plynové chromatografie je metodou určující zcela přesně a objektivně hladinu etylalkoholu v krvi a je považována za metodu specifickou. Widmarkova metoda je naopak metodou nespecifickou a na rozdíl od předchozí metody určuje i hladinu jiných látek než jen etylalkoholu. Po správném odebrání krve v dostatečném množství (zejména je třeba zamezit přístupu vzduchu k vzorku, aby nedošlo k hnilobným procesům produkujícím alkohol a tím k znehodnocení vzorku) probíhá v laboratoři zpracování vzorků dvěma různými skupinami pracovníků. Metoda plynové chromatografie se aplikuje dvakrát a Widmarkova metoda slouží pro potvrzení výsledků první metody. Konečný výsledek je aritmetickým průměrem metody první, vyjádřený v gramech na kilogram potvrzený metodou druhou. Jako průkazná se bere hladina alkoholu v krvi nad $0,2 \text{ g.kg}^{-1}$. Pod tuto hladinu považujeme množství za fyziologické.⁴² Záběr soudního lékařství je samozřejmě mnohem širší a jeho popsání by vydalo na několik diplomových prací. Tato podkapitola slouží k

⁴¹ Viz příloha č.3

⁴² KVAPILOVÁ, Helena a Michal DOGOŠI. *Soudní lékařství pro právníky a policisty*. 2. rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, 243 s. ISBN 978-807-3800-598. Str. 198 a násl. Pro srovnání ZIKMUND, Jaroslav. [online]. [cit. 2013-03-21]. Dostupné z: <http://web.quick.cz/zikmund/alkohol.htm>

stručnému představení této rozsáhlé disciplíny se zaměřením na nejpoužívanější výsledek její činnosti. Soudní lékařství dokáže odpovídat na položené otázky výhradně z oboru její činnosti a současně se včleňuje do více oborů příbuzných.

4.2 Znalecký posudek z oboru forenzní biomechanika

Tento vědní obor plynule navazuje na předchozí kapitolu. Jakkoliv je soudní lékařství považováno za obor s dlouhou historií, u forenzní biomechaniky je tomu právě naopak. Stejně tak jako předchozí disciplína je považována za jednu z forezních věd.⁴³ Jak již bylo řečeno výše, jde o jeden z nejmladších oborů, ale přesto je mu předpovídána velká budoucnost.

„Biomechanika je definována jako interdisciplinární věda zabývající se především studiem mechanické struktury a mechanického chování živých systémů a jejich interakcí s okolím. Využití biomechaniky v kriminalistice je především závislé na samotné stopě trestného činu. Možnosti využití biomechaniky v kriminalistice jsou závislé také na tom, zda stopa má biomechanický obsah. Tím máme na mysli zakódované informace o svalově-kosterním aparátu pachatele a jeho pohybovém chování ve stopě.“⁴⁴ Z výše uvedené definice je zřejmé že biomechanika zkoumá zákonitosti a chování osob při pohybu. Vzhledem k tomu, že je biomechanika úzce spjata s kriminalistikou, je třeba tyto osoby specifikovat jako osoby mající souvislost s trestným činem a jež zanechaly kriminalistické stopy.⁴⁵ Těmito stopami jsou myšleny následky trestného činu, které přetrvávají a s jejichž pomocí je možno tento trestný čin odhalit, či objasnit. V některých pramenech se dokonce uvádí, že kriminalistika je naukou o těchto stopách trestného činu.

⁴³ STRAUS, Jiří a František VAVERA. *Dějiny kriminalistiky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, 441 s. ISBN 978-807-3803-704. Str.312-313

⁴⁴ STRAUS, Jiří a František VAVERA. *Dějiny kriminalistiky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, 441 s. ISBN 978-807-3803-704. Str. 325

⁴⁵ „Kriminalistická stopa je každá změna, která je v příčinné, nebo jiné souvislosti s kriminalisticky relevantní událostí, existuje nejméně od svého vzniku do zjištění a je vyhodnotitelná současnými kriminalistickými metodami a prostředky.“ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl.vyd. Praha: C. H. Beck, 2004, 606 s. ISBN 80-717-9878-9. Str.78

V krátké historii biomechaniky lze najít tři etapy vývoje:

- 1. Etapa ohraničená léty 1889 až 1971 v literatuře nazývaná jako „pravěk biomechanických aplikací“, začíná se uvažovat o prvních možných souvislostech zejména v rámci trasologie.⁴⁶
- 2. Etapa navazující na předchozí etapu a pokračující až do roku 1994 je ve znamení aplikace biomechaniky v kriminalistice a sní spojeného vzniku kriminalistické biomechaniky.
- 3. Etapa opět navazuje na druhou a zatím není ukončena. Z kriminalistické biomechaniky se vyvinula forenzní, která je zaměřena na dynamické zatěžování organismu, biomechaniku pádů z výšky, ze schodů apod. a biomechanický obsah trasologických stop.⁴⁷

Za první náznaky využití biomechaniky můžeme považovat určení vzájemné zákonitosti mezi délkou chodidla a tělesnou výškou. Tímto se zabýval již koncem 19.stol Bertillon a d Parville. Platnost jimi vytvořeného vzorce dokonce ověřili jeho aplikací na 100 různých osob včetně dětí. Zajímavostí je, že tento vzorec se po zjednodušení udržel až do dnešní doby. Na ně navázal Hans Gross žijící v letech 1847-1915. Jejich teorii rozvinul a věnoval se zejména zkoumáním trasologických stop (pěšinkou lokomoce) a jejich použitelností pro identifikační účely. Své poznatky shrnul do *Příručky pro vyšetřující soudce*, která byla vydána v roce 1893. Z obecné nauky o biomechanice se tedy s postupem času vyvinula biomechanika soudní, neboli forenzní. Ta se jako taková dělí na dva základní směry:

- Kriminalistické stopa s biomechanickým obsahem.,
- Kriminalisticky relevantní změny, které vznikly v důsledku mechanické interakce systému „člověk – okolí“.

⁴⁶ „Trasologie je obor kriminalistické techniky, který se zabývá vyhledáváním, zjišťováním a zkoumáním stop bosých a obutých nohou, dopravních prostředků a dalších stop podobného druhu.“ Tamtéž str. 215

⁴⁷ STRAUS, Jiří a František VAVERA. *Dějiny kriminalistiky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, 441 s. ISBN 978-807-3803-704. Str.325-326

Dále se dělí na několik různých podoborů, které jsou uvedeny v tabulce přílohy č. 4. Z ní je zřejmé, že největší zastoupení je v případě biomechanického posouzení pádů obětí z výšky, nejčastěji z oken budov.⁴⁸

4.2.1 Biomechanická analýza pádu

Biomechanická analýza v tomto případě napomáhá k zjištění, zda osoba vypadla sama, zda je možné cizí zavinění, či zda byl udělen před pádem silový impuls. Jde tedy o posouzení geometrie a kinematiky těžiště těla při pádu jako otevřeného kinematického řetězce. Zastoupení této analýzy je 43 % z celkového počtu zpracovaných posudků z biomechaniky. Pád z výšky může být důsledkem nehody, vraždy, nebo sebevraždy.

S pomocí forenzní biomechaniky je možné určit, zda byl pád zapříčiněn silovým impulsem a tudíž se jedná o vraždu či nehodu, nebo zda došlo k pádu i bez něj a jedná se o sebevraždu. Toto je možné určit buďto pomocí experimentu, nebo metodou modelování. Modelování je vlastně matematický výpočet, který je založený na datech shromážděných z experimentů a z dokumentace reálných případů. Z těchto dat je možné vytvořit počítačové programy, které dokáží po zadání všech potřebných vstupních údajů trojrozměrně simulovat pád těla. Existence těchto programů dokáže podstatně snížit dobu potřebnou k vypracování posudku. Před jejich vytvořením bylo třeba počítat i s několikaměsíční lhůtou potřebnou k jeho zpracování. Podstatnou výhodou těchto programů je zjednodušení procesu biomechanické analýzy pádu z výšky.

Je třeba připomenout, že většina těchto počítačových programů vznikla na základě výsledků prováděných experimentů na figurínách, či za použití dobrovolníků při kontrolovaných skocích do vody. Těmito experimenty bylo zjištěno, že existují určité zákonitosti a pravidla, která jsou využitelná pro určení okolností pádu a právě tyto jsou využity ve výše uvedených programech. Pád z výšky je jen jednou z částí klasifikace pádů. Dalšími jsou volný pád a pád ze stoje. Liší se od sebe výškou pádu a také polohou nálezu těla (uvažujeme-li smrtelné zranění). Pro určení typu pádu je podstatné znát bod odrazu, úhel odrazu, bod dopadu a výšku pádu. Toto spolu s dalšími

⁴⁸ STRAUS, Jiří a František VAVERA. *Dějiny kriminalistiky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, 441 s. ISBN 978-807-3803-704. Tr. 325-331

faktory, jimiž jsou například vnitřní zranění, vnější poranění a poloha nálezů těla dokáže spolehlivě určit, zda se jedná o nehodu, sebevraždu, nebo vraždu.⁴⁹

Dle údajů Českého statistického úřadu je pád, jakožto příčina smrti v letech 1994 – 2006 uveden u více jak 26 tisíců případů. Z toho téměř polovina je zařazena do položky „neurčený pád“.⁵⁰ Dle mého názoru je nemyslitelné, aby ve vyspělém státě bylo takto vysoké číslo u smrti způsobené pádem, aniž bychom znali jeho příčinu. S rozvojem forenzní biomechaniky by toto číslo mohlo výrazně klesnout. Minimálně v těch případech, kdy bude dostatečně ohledáno a zdokumentováno místo nálezů těla. Bohužel je v tomto oboru zapsán pouze jeden znalec a není v jeho silách toto stíhat.

4.3 Znalecké posudky zabývající se analýzou písemného projevu

V dnešní době, kdy je většina ujednání realizována písemně vyvstává potřeba vědecké metody, či metod které dokáží zpětně s určitou pravděpodobností, která nevybízí k omylu určit pisatele dokumentu, či autora podpisu. V současné době existují 3 obory, jež se zabývají analýzou písemného projevu, zejména ručního písma. Jedná se o:

- Písmoznalectví, specializace písmo ruční,
- Kriminální věda, odvětví a specializace expertíza ručního písma,
- Školství a kultura, odvětví psychologie, specializace grafologie

Je třeba zmínit, že jediný obor, kde je třeba skládat odbornou zkoušku před poradním sborem ministra spravedlnosti v otázkách písmoznalectví je obor první.

Grafologie⁵¹ má za cíl především výklad osobnosti na základě písemného projevu a nepřísluší jí identifikace pisatele. Dříve docházelo k tomu, že

⁴⁹ Forenzní biomechanika. In: [online]. [cit. 2013-03-31]. Dostupné z: <http://www.fsps.muni.cz/inovace-SEBS-ASEBS/elearning/biomechanika/forezni-biomechanika>

⁵⁰ Vnější příčiny úmrtí v ČR v letech 1994 až 2006. [online]. [cit. 2013-03-31]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/t/AE00323EDF/\\$File/403507k04.pdf](http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/t/AE00323EDF/$File/403507k04.pdf)

⁵¹ „Grafologie je nauka o písmu jako výrazu určitých psychických vlastností a stavu pisatele“ dostupné na: *Nový akademický slovník cizích slov A-Ž*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2008, 879 s. ISBN 978-80-200-1415-3. Str. 286

význam grafologie byl přeceňován a docházelo k jeho záměně za písmoznaectví. Dokonce i některé orgány činné v trestním řízení přibírali znalce z oboru grafologie a pokládali jim otázky z oboru písmoznaectví. Někteří grafologové marně poukazovali na to, že historicky vycházeli ze stejného základu a proto jsou oprávněni zpracovávat posudky i v oboru písmoznaectví. Dle mého názoru je tento výklad nesprávný a poukazuje na něj i postoj Ministerstva Spravedlnosti v této věci. Tím, že tyto dva obory nesloučilo, ale nechalo je oddělené, dalo jasně najevo, že jsou mezi nimi rozdíly, jež je nutné akceptovat.

4.3.1 Znalecké posudky z oboru písmoznaectví

Podstatou tohoto oboru je identifikace založená na základě psaného textu. Písmoznaectví se zabývá zkoumáním a porovnáváním písemných projevů za účelem identifikace nebo naopak vyloučení pisatele. Bližším rozdělením lze zjistit, že co se psaného textu týče, existuje osoba pisatele textu a osoba autora (tedy myšlenkového projevu) textu. Velmi často jsou tyto osoby spojeny a autor je zároveň i pisatel.

Je zřejmé, že pro určení jak osoby pisatele, tak osoby autora je třeba mít k dispozici nejen zkoumaný vzorek textu, ale i vzorek pro srovnání. V případě identifikace pisatele je třeba mít sporné i srovnávací materiály napsané ručním písmem a zkoumat se bude zejména grafická stránka. V případě identifikace autora postačí sporné i srovnávací materiály v jakékoliv formě, protože se zkoumají gramatické, lexikální a jiné jazykové stránky. Pro zkoumání jsou obecně nejvhodnější souvislé projevy, které vznikly spontánně bez snahy o změnu písemného projevu. Identifikace pisatele je stejně jako jiné druhy identifikace založena na individualizaci. To znamená, že ruční písmo jedné osoby je různé a odlišné od ručního písma osob ostatních. Tato individualizace se vyvíjí spolu s věkem a nezanedbatelný je také sociální faktor a četnost použití písma. Věkové rozmezí doby, od níž ji lze považovat za dokončenou je mezi 13 a 20 lety věku.

Vlastní psaní pomocí ručního písma je tedy složené z návyků založených na technice psaní, grafické stránce písma a gramatických schopnostech. I když je písemný projev od dokončení procesu individualizace považován za neměnný,

je třeba věnovat pozornost biologickým změnám způsobeným stářím, či úrazem. Proto jsou za optimální vzorky k provedení identifikace považovány ty, jež vznikali mezi 10 až 60 rokem věku, ideálně s co nejmenším časovým odstupem mezi zkoumanými vzorky. Pro vypracování co nejobektivnějšího posudku je třeba pokud možno úplný a původní sporný materiál a srovnávací materiál jednoznačně známého pisatele. Jen ve výjimečných případech je možno zkoumat kopie dokumentů, či jejich fotografie. V takových případech sice ke zpracování dojde, ale vzorky bývají označeny za nezpracovatelné, nebo za částečně zpracovatelné a tím se možnost jejich použití sníží. Jak již bylo řečeno, za sporný materiál považujeme dokument obsahující část ručního písma, jehož pisatele neznáme a za srovnávací materiál písemnosti jednoznačně známého pisatele. Vlastní identifikace probíhá srovnáním těchto dvou materiálů a určením míry shody.⁵²

4.4 Znalecké posudky z oboru ekonomika, ceny a odhady

Tyto posudky tvoří většinou část všech zpracovávaných jak ve sporech občanskoprávních, tak i v trestních řízeních. V trestním řízení se jedná zejména o určení rozsahu škod způsobených trestným činem a v důsledku toho i určení právní kvalifikace trestného činu, nebo určení výše škody způsobené pachatelem, či pachateli s ohledem na náhradu těchto škod. O tomto, že se jedná o hojně využívaný obor, svědčí i velmi vysoký počet zapsaných znalců. Ten činí momentálně 6439 znalců, což je více jak polovina všech zapsaných znalců napříč všemi obory.⁵³

Pro usnadnění orientace a výběru znalce je tento obor ještě více rozdělen a to se specializací na:

- Nemovitosti
- Movité věci
- Motorová vozidla
- Stroje a zařízení
- Podniky

⁵² MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl.vyd. Praha: C. H. Beck, 2004, 606 s. ISBN 80-717-9878-9. Str. 158-167

⁵³ Stav ke dni 31.3.2013 dostupné z:
[http://datalot.justice.cz/justice/repznatl.nsf/\\$\\$\\$SearchForm?OpenForm&Seq=1](http://datalot.justice.cz/justice/repznatl.nsf/$$$SearchForm?OpenForm&Seq=1)

- Lesní pozemky, lesní porosty a škody na lesních porostech

Někteří znalci se ještě více specializují, což je dáno jejich vzděláním, odbornými znalostmi a možností zápisu do seznamu znalců. Návrhy na jmenování znalcem mohou podávat orgány veřejné moci, vysoké školy a dále organizace, u nichž vhodné osoby pracují. Samozřejmě může také zažádat sama osoba, jež o jmenování stojí.⁵⁴ Odborné podmínky pro jmenování znalcem do těchto oborů jsou vesměs shodné a obsahují tři části. U specializace nemovitosti je třeba získat inženýrský, nebo magisterský titul z vysoké školy stavebního zaměření mimo oboru geodézie a kartografie a absolvování specializačního postgraduálního studia v délce minimálně 4 semestrů například v Ústavu soudního inženýrství VUT v Brně, nebo Institutu oceňování majetku při VŠE v Praze. Pro doložení odborné praxe je třeba prokázat minimálně 10 let práce v oboru od doby ukončení studia.

Poslední částí je úspěšné absolvování písemného testu a ústního pohovoru před příslušným poradním sborem předsedy krajského soudu. V případě úspěchu již stačí složit slib do rukou toho, kdo jej jmenoval. Tento slib zní: *„Slibuji, že při své znalecké činnosti budu přesně dodržovat právní předpisy, že znaleckou činnost budu konat nestranně podle svého nejlepšího vědomí, že budu plně využívat svých znalostí a že zachovám mlčenlivost o skutečnostech, o nichž jsem se při výkonu znalecké činnosti dozvěděl.“*⁵⁵ Nutno dodat, že co se týče mlčenlivosti, může ji být zbaven jen tím orgánem, vůči kterému je jím zavázán, tedy vůči tomu, kdo ho jako znalce přibral. Z tohoto obecného pravidla však existuje jedna výjimka. Ta je dána skutečností, že se znalec při výkonu své znalecké činnosti dozvěděl o přípravě nebo spáchání trestného činu, nebo má důvodnou obavu, že trestný čin je připravován, či již byl spáchán.

Vzhledem k tomu, že na jmenování znalcem není právní nárok a poradní sbory se většinou skládají z činných znalců, kteří by mohli v každém novém uchazeči vidět potencionální konkurenci, tak není překvapením, že ne každý napoprvé uspěje. Řešením by dle mého názoru bylo zřízení ústřední komise

⁵⁴ § 5 Zákon č. 444/2011 Sb., o znalcích a tlumočnících, v platném znění

⁵⁵ § 6 odst. 2 Zákona č. 444/2011 Sb., o znalcích a tlumočnících, v platném znění

složené ze dvou skupin. První skupinu by tvořili vždy odborníci v dané oblasti, kteří ale nejsou činnými znalci, což by byl vlastně stálý výbor. Druhou skupinu, stejně početně zastoupenou by tvořili náhodně vybraní znalci daného oboru, nejlépe z jiného kraje. Tyto dvě skupiny by tajně hlasovali a v případě nerozhodného výsledku by rozhodoval předseda krajského soudu, pověřeného případným zapsáním daného znalce. Největším problémem tohoto řešení, ale bude administrativní náročnost, personální složení stálé skupiny a určení počtu osob ve skupinách s ohledem na případné náhradníky a finanční náročnost. Stejně tak pravděpodobně ochota činných znalců účastnit se této komise.

Výše uvedené požadavky jsou u ostatních oborů téměř stejné, liší se pouze zaměřením vysokoškolského studia. Jedinou výjimkou je specializace v oblasti movitých věcí, u níž jsou určité odchylky. Vzhledem k tomu, že tato specializace je velice rozsáhlá, je třeba vždy konkretizovat vlastní rozsah činnosti, například na elektroniku, starožitnosti, počítače apod. U některých takto konkretizovaných činností nebylo zřízeno specializační studium, a proto postačí absolvování znaleckého minima. Stejně tak doba odborné praxe je zkrácena na polovinu a ověřování znalostí je v kompetenci jednotlivých předsedů krajských soudů.⁵⁶

4.4.1 Znalecký posudek na cenu nemovitosti

V mnoha případech je právě nemovitost tím nejcennějším, čím jednotlivci, či rodiny disponují. Toto si uvědomili i pachatelé, kteří se právě na machinace s nemovitostmi zaměřují a proto vzrostl i počet požadavků na zpracování posudků na cenu nemovitosti v rámci trestního řízení. Cílem těchto posudků je určení ceny nemovitosti pro potřeby přesnější klasifikace trestného činu. Pro potřeby soudního řízení je rozhodná cena administrativní, která je zpracovávána dle cenového předpisu.⁵⁷ Velikou výhodou takto zpracované ceny je to, že při zadání stejných podkladových materiálů by se posudky různých znalců neměli výrazně lišit. Nevýhodou je, že takto zjištěná cena většinou neodpovídá ceně tržní. Lze se ovšem setkat i s případy, kdy byl posudek zpracován na cenu obvyklou, neboli obecnou.

⁵⁶ Zpracováno na základě materiálů dostupných z:

<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=5863&d=321691>

⁵⁷ Zákon č. 151/1997 Sb. o oceňování majetku a o změně některých zákonů (zákon o oceňování majetku) v platném znění a oceňovací vyhláška č. 450/2012 Sb.,

Při oceňování nemovitosti za účelem dosažení obvyklé ceny se užívá pro srovnání i cen okolních nemovitostí. Je zřejmé, že s touto cenou může soudní znalec „hýbat“ tím, že vybere pro srovnání cenově nadhodnocené nabídky nemovitostí. V některých případech k tomuto může dojít i bez jeho přičinění, když poptávka převyšuje nabídku a ke srovnání jsou k dispozici pouze předražené nemovitosti. Proto se posudky na cenu obvyklou využívají velmi zřídka. Většinou si je nechávají zpracovat poškození.

5. Vybrané otázky znaleckého zkoumání

Tato kapitola bude věnována převážně otázkám práce znalce i přes to, že dle § 105 odst. 1 trestního řádu má prioritní postavení odborné vyjádření.

5.1 Výběr a přibrání znalce, znalečné

V minulé kapitole byl stručně popsán postup a kvalifikační předpoklady pro jmenování do funkce znalce. I přes drobné nedostatky ve složení poradních sborů, je zřejmé, že pro výkon znalecké činnosti jsou vybíráni kvalifikovaní odborníci a opravdu jen ti nejlepší dosáhnou toho, aby mohli být jmenováni. Nutno si uvědomit, že soudy rozhodují na základě platné právní úpravy a předložených a provedených důkazů. A právě znalecké posudky tvoří nezřídka jádro těchto důkazů (spolu s odbornými vyjádřeními, v případech kdy postačují). A i státní zástupce v přípravném řízení či policejní orgán často využije služeb znalce. Důvodem je potřeba objasnění skutečností důležitých pro řízení, jež jsou mimo rozsah odbornosti orgánů činných v trestním řízení.

Nabízí se tedy otázka, na základě čeho jsou tito znalci vybíráni a jak může orgán vybrat toho správného znalce, když se v dané problematice neorientuje. V případě přibrání konzultanta tuto otázku řeší právě on, a na jeho doporučení je znalec osloven. Z prostudování dostupných materiálů lze dovodit, že výběr je zcela na orgánech činných v trestním řízení a při zachování stejného odvětví a oboru je omezen v podstatě jen možnou podjatostí znalce. Znalce tedy většinou přibere ten orgán, který považuje znalecký posudek za nezbytný pro rozhodnutí. Dle § 89 odst. 2 trestního řádu může znalecký posudek předložit i některá ze stran. Při zachování podstatných náležitostí a existenci doložky o důsledcích vědomě nepravdivého posudku je na něj nahlíženo stejně, jako by byl vyžádán orgánem činným v trestním řízení.

O přibrání znalce se vyrozumí obvinění, v soudním řízení též státní zástupce. Jiné osoby jsou vyrozuměny pouze v případě, že je v souvislosti se zpracováním posudku třeba, aby osoba něco vykonala, nebo strpěla.⁵⁸ Vyžádání znaleckého posudku je realizováno formou opatření a stížnost proti

⁵⁸ § 105 odst. 1 *Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)*, v platném znění

němu není přípustná. Orgány činné v trestním řízení mají tedy po vyloučení možné podjatosti takřka volnou ruku pro výběr znalce. Limitováni jsou většinou pouze finančními možnostmi, a proto budou volit spíše ze znaleckého seznamu v obvodu svého kraje. Výhodu mají v tom, že mohou nahlédnout do minulosti zpracovávaných posudků konkrétního znalce a vybrat opravdu toho nejvhodnějšího. Pravděpodobnější se mi ale jeví stav, jaký je obvyklý u jiných povolání, že po jedné, či více dobrých zkušenostech dojde k protěžování některých znalců na úkor jiných.

V praxi bude nejspíše situace vypadat tak, že se nejdříve na základě neformálního kontaktu zadavatel ujistí, že nejsou důvody pro vyřčení podjatosti (za podjatost se nepovažuje, když má jeden znalec hodnotit práci druhého, zaměstnaného v tom samém ústavu⁵⁹). A posléze po vzájemné konzultaci zformulují znění otázek, aby nedocházelo k pozdějším nejasnostem, a určí reálnou lhůtu potřebnou pro zpracování. V této fázi může oslovený znalec ještě spolupráci odmítnout, či doporučit vhodnějšího odborníka. Po vyžádání posudku formou opatření již může odmítnout pouze ze zákonných důvodů. V opačném případě mu hrozí pořádková pokuta. Toto vyvolává také prostor k diskusi. Znalec je povinen zpracovat posudek, ale dopředu nezná výši ohodnocení, které za něj dostane, pouze rozsah hodinové sazby. Nevybavují si jiné zaměstnání, či výdělečnou činnost, kde by tomu tak bylo. Nedojde-li k této vzájemné neformální konzultaci, je znalcovou povinností upozornit na to, když se otázky odchýlí od jeho oboru činnosti. Dále může nastat situace, kdy důvod pro zpracování posudku odpadne. V takovém případě má znalec právo vyčíslit dosavadní vynaložené náklady a povinnost vrátit poskytnuté materiály a zachovat mlčenlivost o okolnostech zjištěných při zpracování posudku.

⁵⁹ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 4 Tz 90/2006, ze dne 8.2.2007, [online]. [cit. 2013-03-31]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/soudni-rozhodnuti/podjatost-49759.html>

„K řádnému posouzení otázky podjatosti je nezbytné vždy přihlížet k rozdílům v procesním postavení jednotlivých osob, na něž by podjatost mohla dopadat. V daném případě jsou posuzovány osoby v procesním postavení znalců tj. osoby odlišné jak od orgánů činných v trestním řízení i od stran trestního řízení a bez vztahu k těmto účastníkům řízení. Osamocená skutečnost, že posuzované osoby byly v pracovněprávním vztahu ke stejnému zaměstnavateli, aniž by zde byl dán jiný důvod, z něhož by bylo možno na podjatost usoudit (např. pokud by zaměstnavatel byl zároveň účastníkem trestního řízení), nemůže vést k automatickému závěru, že tyto osoby nemohou objektivně zhodnotit práci jeden druhého a k automatické presumpci podjatosti. Takto široce pojaté chápání institutu podjatosti u osob daného procesního postavení by nutně vedlo k vylučování celých skupin odborníků pracujících popř. kooperujících na specializovaných pracovištích a jejich nepoužitelnosti v trestním řízení.“

Dle § 105 odst. 3 je možno vznést námitky proti osobě znalce a jeho odbornému zaměření a stejně tak i proti formulaci jemu položených otázek. Toto není nikterak omezeno a námitky je možno vznášet po celou dobu řízení. Je jasné, že orgán, který znalce sám přibral, bude stěží vznášet námitky, proto pro vznesení námitek zbývají osoby, jež byly vyrozuměny o jeho přibrání. Těmi jsou, jak již bylo uvedeno výše, obviněný či jeho zástupce a v soudním řízení také státní zástupce. O důvodnosti podaných námitek rozhoduje v přípravném řízení státní zástupce, jež případ dozoruje a v řízení před soudem předseda senátu, jenž vede řízení. Toto určení se mi jeví také jako velmi problematické, protože jsou to vlastně ty orgány, jež znalce přizvaly. Jediné, co dle mého názoru mohou tyto orgány hodnotit, je formální stránka posudku, využití podkladových materiálů a úplnost zodpovězení položených otázek. Už tím, že znalce přibrali, vědomě přiznali, že se v daném oboru neorientují a potřebují odbornou pomoc.

Nabízí se proto otázka, jak potom mohou hodnotit kvalitu posudku a odborné zaměření znalce. Jediná možnost, jak toto určit, je nahlédnout do složky znalce, a zjistit existenci vadných posudků v minulosti. Samozřejmě to nutně neznamená, že když někdo v minulosti zpracoval nekvalitní posudek, bude to tak dělat i nadále. Ale jinou možnost orgán, který zkušenostmi a vzděláním v oboru nedisponuje ani nemá. Další problém nastane v případě, že rozhodující orgán připustí oprávněnost námitek. Pak vlastně přizná, že pochybil při výběru znalce. A tím se vracíme opět k otázce důležitosti výběru znalce.

V případě přibrání znalce by tedy mělo být rozhodující, aby orgán vybral takového znalce, který dosáhl co nejvyššího možného vzdělání v oboru činnosti a zároveň disponuje prokazatelnou zkušeností v podobě dlouholeté praxe. Jen u takové osoby, za předpokladu, že jí budou položeny otázky z oboru její činnosti, nebude důvod k podání námitek. A i v případě, že přesto vzneseny budou, tak budou pravděpodobně označeny za neoprávněné. Možnost podání námitek tedy zjevně slouží hlavně k tomu, aby se předešlo poškození práv při špatném výběru znalce.

Další podstatnou podmínkou je poučení znalce. Dle § 106 trestního řádu je znalec upozorněn na následky, jež hrozí, když se nedostaví k provedení znaleckého posudku a současně je poučen o následcích křivé výpovědi a

záměrně nepravdivě zpracovaného znaleckého posudku. Zdůrazněn je také význam posudku z hlediska obecného zájmu.⁶⁰ Přípravě a podkladům posudku je věnována podkapitola 2.4.3.2. Pro doplnění je třeba uvést, že znalec zásadně neřeší právní otázky a znalecký posudek podává pouze o otázkách skutkových.

Vyskytne-li se i přesto ve znaleckém posudku řešení právních otázek, nečiní to posudek vadným, či nepoužitelným. Soud k nim nepřihlíží na základě zásady *Iura novit curia*.⁶¹ „*Je-li podání posudku závislé na určitém hodnocení důkazů, znalec musí svůj záměr v posudku vyslovit podmíněně, nebo alternativně, s ohledem na možné hodnocení opatřených důkazů orgánem činným v trestním řízení (R 64/1980). Pokud si tedy důkazy navzájem odporují a mohou vést k různým skutkovým variantám, nesmí znalec zaujímat stanovisko správnosti, či pravdivosti určité skupiny důkazů nebo určité skutkové varianty, ale musí zpracovat znalecký posudek s přihlédnutím k různým možnostem a variantám takové důkazní situace. Jestliže ale některá z alternativ podle poznatků příslušného vědního oboru podle specializace znalce nepřijatelná, je třeba na to ve znaleckém posudku upozornit.*“⁶²

Jak již bylo řečeno výše, znalecký posudek může dle § 89 odst. 2 trestního řádu předložit i některá ze stran. V případě, že ji bylo přiznáno právo na bezplatnou právní pomoc, nebo na pomoc za sníženou sazbu může požádat státního zástupce (v přípravném řízení), nebo předsedu senátu (v případě soudu) aby rozhodl o tom, že stát ponese náklady na znalecký posudek.

Samotný proces zpracování posudku je značně individuální a liší se dle oborů činnosti. Naopak náležitosti posudku jsou upraveny § 13 vyhlášky ministra spravedlnosti č. 37/1967 Sb., k provedení zákona o znalcích a tlumočnících v platném znění. Jedná se zejména o titulní stranu, nález, což je

⁶⁰ FRYŠTÁK, Marek a Zdeněk KREJČÍ. *Postavení znalce v trestním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009, 167 s. ISBN 978-80-210-4955-0. Str. 30 „*Obecným zájmem lze chápat účel trestního řízení vymezený v § 1 TŘ, kdy účelem TŘ je upravit postup orgánů činných v trestním řízení tak, aby trestné činy byly náležitě zjištěny a jejich pachatelé podle TŘ spravedlivě potrestáni...*“

⁶¹ Soud zná právo; zásada procesního práva, podle níž soud nepotřebuje znalce v právních otázkách, ale pouze ke zjištění skutkového stavu. [online]. [cit. 2013-03-31]. Dostupné z: <http://leccos.com/index.php/clanky/iura-novit-curia>

⁶² FRYŠTÁK, Marek a Zdeněk KREJČÍ. *Postavení znalce v trestním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009, 167 s. ISBN 978-80-210-4955-0. Str. 32, převzato z: Šámal, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*. I. díl, 6. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2008, s.967.

popis materiálu, jevů a skutečností k nimž znalec přihlížel a dále vlastní obsah posudku, tedy výčet otázek spolu s odpověďmi na tyto otázky. Titulní strana obsahuje identifikační údaje znalce a zadavatele, počet stran a také počet vyhotovení posudku. Aby bylo zřejmé, že se jedná o znalecký posudek zpracovaný znalcem zapsaným v seznamu znalců, je třeba, aby byl vyhotoven v písemné formě, s očíslovanými stranami a sešit sešivací šňůrou, jež je připevněna na poslední straně posudku a přetištěna znaleckou pečetí. Pečeť se považuje za stvrzení odbornosti znalce a je vydávána správou krajského soudu, v jehož obvodě došlo k zápisu do seznamu znalců. Pečeť je kulatého tvaru v jednotné úpravě a obsahuje malý státní znak⁶³, jméno znalce a obor jeho činnosti. Poslední strana písemného znaleckého posudku obsahuje znaleckou doložku, tedy identifikační údaje znalce. Je v ní uvedeno označení seznamu, ve kterém je znalec zapsán, vymezen obor, v němž je oprávněn provádět činnost a číslo položky, pod kterou je ve znaleckém deníku úkon zapsán. Povinností znalce je také písemný posudek osobně stvrdit, doplnit, či blíže vysvětlit je-li o to požádán státním orgánem. V takovém případě se jedná o výsledch znalce dle § 108 trestního řádu. „*Při výsledku znalce se postupuje obdobně, jako při výsledku svědka.*“⁶⁴

Znalecký deník slouží zejména k evidenci vlastní znalecké činnosti a je upraven v § 15 novely zákona o znalcích a v § 8 vyhlášky ministra spravedlnosti k provedení zákona o znalcích a tlumočnících. Z těchto dvou paragrafů lze vyvodit, že vedení deníku je znalcova povinnost a zaznamenává do něj zpracovávání všech posudků, včetně identifikace osoby zadavatele, výši odměny a výloh a den jejich proplacení. Znalecký deník vedený v listinné podobě se skládá z pevně spojených a očíslovaných listů, které jsou Krajským soudem opatřeny pečetí. Deník však neslouží jen k evidenci zpracovaných posudků pro potřeby znalce, ale i pro kontrolu ze strany krajských soudů a ministerstva spravedlnosti. Dohled formou namátkových kontrol je ale neefektivní a pravděpodobně od něj bude upuštěno z důvodu rozšíření elektronických znaleckých deníků, jejichž formu povoluje novela zákona o

⁶³ V souladu se zákonem č. 352/2001 Sb., o užívání symbolů České republiky a o změně některých zákonů (zákon o užívání státních symbolů)

⁶⁴ FRYŠTÁK, Marek a Zdeněk KREJČÍ. *Postavení znalce v trestním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009, 167 s. ISBN 978-80-210-4955-0. Str.33

znalcích. Dle mého názoru bude časem elektronická forma vedení znaleckého deníku v převaze a z toho vyplynou i určité výhody. Soudy a ministerstvo se nebudou muset omezovat jen na formální stránku kontroly vedení deníku, ale budou moci vést i podrobnou evidenci. Například o vytíženosti jednotlivých znaleckých oborů, vytíženosti jednotlivých znalců, o včasnosti proplácení znaleckého, či o nejčastějších zadavatelích. To ve výsledku může přispět k lepší legislativní úpravě problematiky a tím i k lepší činnosti znalců.

5.2 Výpočet a přiznání znaleckého, proplácení znaleckého.

„Jedním ze základních znaků znalecké činnosti je to, že se jedná o činnost, za kterou znalci náleží odměna.“⁶⁵ Znalečné je pojem, který zahrnuje odměnu znalce a současně i náhradu vynaložených nákladů. Otázka výpočtu a přiznání znaleckého vyvolávala v minulosti spoustu diskuzí, jež přetrvávají dodnes. To je dáno zejména právní úpravou, která není zcela vhodně zvolena. Mezi největší kritiky stávající úpravy patří samozřejmě znalci samotní. Největší diskuze se vedou u posudků, jejichž zadavatelem je orgán veřejné moci a odměna se stanoví pomocí sazebníku. V případě posudků zadávaných smlouvami osobami fyzickými, právníckými či podnikateli je situace jiná a výše znaleckého se odvíjí od vzájemné dohody. „Právní konstrukce pohyblivé odměny znalce je založena na subjektivní možnosti a schopnosti znalce a státního orgánu posoudit množství, obtížnost, odbornost, účelnost, charakter, složitost, kvalitu, rychlost, dochvilnost a okolnosti znalecké činnosti.“⁶⁶

Problematika hodnocení znaleckého posudku ze strany orgánu veřejné moci již byla stručně popsána výše. Právní opora pro otázky znaleckého je upravena v ustanovení § 111 trestního řádu, v § 17 až § 19 novely zákona o znalcích a v § 16 až § 29 prováděcí vyhlášky ministra spravedlnosti. V případě posudků zadaných orgány veřejné moci jsou pro určení odměny znalce zásadní dvě hlediska. Těmi jsou stupeň odbornosti nutný ke zpracování posudku a množství vynaložené práce vyjádřené v čase nutné pro tuto činnost. Tyto dvě hlediska tvoří část

⁶⁵ DÖRFL, Luboš. *Zákon o znalcích a tlumočnících: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, 191 s. ISBN 978-807-4001-482. Str. 107

⁶⁶ FRYŠTÁK, Marek a Zdeněk KREJČÍ. *Postavení znalce v trestním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009, 167 s. ISBN 978-80-210-4955-0. Str. 114

znalečného, která se nazývá odměna a druhou část tvoří náklady vynaložené na zpracování posudku.

Odměna je vyjádřena v § 16 prováděcí vyhlášky a je určena sazbou s rozmezím 100,- až 350,- Kč za jednu hodinu práce s ohledem na stupeň náročnosti. Zde je namístě připomenout, že toto rozmezí bylo určeno v roce 2003 a i dnes, jakmile se mluví o jeho zvýšení, je stále platné. A přiznané znalečné ve většině případů ani zdaleka nedosahuje horní hranice uvedeného rozmezí. Dle mého názoru to nekoresponduje se snahou zákonodárce o to, aby funkci znalce mohli vykonávat jen osoby disponující co nejvyšší kvalifikací a zároveň zkušenostmi v oboru. Samotná stupnice náročnosti není ve vyhlášce uvedena, ale pravděpodobně vychází z aplikační praxe orgánů. Stupně náročnosti dle Fryštáka⁶⁷:

- nepatrný – nenáročné zhodnocování skutečností důležitých pro trestní řízení, zahrnuje například posouzení hodnoty věci bez jejího detailního popisu a bez vyhledávání informací z katalogů, odměna v rozmezí 100,- až 150,- Kč
- malý – složitější znalecká činnost zahrnující rozsáhlejší popisování skutečností za současné nutnosti využití informací z různých zdrojů nejméně z 1/3 rozsahu zkoumání, odměna v rozmezí 150,- až 200,- Kč
- značný – složitá znalecká činnost vyžadující určitý stupeň vzdělání a zkušeností v oboru, součástí znalecké činnosti je i získávání informací z trestního spisu bez nutnosti vzájemného porovnávání, odměna v rozmezí 200,- až 250,- Kč
- důležitý - charakteristika stejně jako u předchozího, navíc dochází k vzájemnému porovnávání jednotlivých zjištění, nutná důkladná příprava na znalecké zhodnocení informací z trestního spisu, nutnost zúčastnit se procesních úkonů v přípravném řízení, odměna v rozmezí 250,- až 300,- Kč
- zvlášť důležitý – zahrnuje v sobě stupeň důležitý, předpoklad náročné znalecké činnosti se ztíženým získáváním informací pro znalecké vyhodnocení, v případě nejasnosti složitá analýza písemných podkladů a výběr z většího množství možných alternativních závěrů, odměna v rozmezí 300,- až 350,- Kč.

⁶⁷ Upravil autor, převzato z: FRYŠTÁK, Marek a Zdeněk KREJČÍ. *Postavení znalce v trestním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009, 167 s. ISBN 978-80-210-4955-0. Str. 122 - 123

V prováděcí vyhlášce zákona o znalcích jsou dále uvedeny podmínky, za nichž může dojít k snížení či zvýšení odměny za znalecký posudek. Zvýšení odměny může být v případě mimořádně obtížných posudků, nebo u posudků vyžadujících spěšné vypracování. Například v ustanovení § 20 odst. 1 prováděcí vyhlášky. Je-li posudku přisuzována mimořádná obtížnost, je dána možnost zvýšení odměny až o 20 procent. Zde opět zákonodárce předpokládá, že se orgán veřejné moci v otázce orientuje natolik dobře, že dokáže zhodnotit jeho mimořádnou obtížnost.

V odst. 2 téhož paragrafu je uvedena možnost zvýšení odměny o 10 procent v případě zpracování posudku, kterým je přezkoumáván posudek jiného znalce. Toto ustanovení je rovněž rozporuplné. Dle mého názoru jde o obdobný případ, jako u revize překladu, která je upravena v § 18 odst. 1 (odměna za jazykovou revizi činí 30,- až 90,- Kč). V obou případech jde o kontrolu činnosti, jež byla provedenou někým jiným. Není mi znám důvod, proč tedy v případě znaleckého posudku může dojít ke zvýšení odměny, kdežto u tlumočnického úkonu k jejímu snížení a to dokonce na pětinu. Buď je třeba na oba úkony nahlížet jako na specializovanou revizní činnost a v tom případě odměny přiměřeně zvýšit, nebo vycházet z toho, že jde o běžnou kontrolní činnost, která je časově méně náročná než samo zpracování posudku, nebo překladu a odměny přiměřeně snížit. Tyto rozpory jsou jen dalším příkladem toho, že je i tato vyhláška již zastaralá.

Ke snížení může naopak dojít v případě jednoduchých a často se opakujících posudcích, například těch na zjištění alkoholu v krvi. Mimořádně snížit lze odměnu i v případě nekvalitně, či špatně zpracovaného posudku. Poslední možností je možnost odepření odměny ve zvlášť závažných případech, nejčastěji došlo-li k použití zastaralých metod, či posudek neodpovídá na položené otázky, či jeho závěr je nejasný.

Jak již bylo uvedeno výše, znalečné se skládá z odměny znalce a náhrad nákladů znalce. Členění na oddíl nákladů a odměny je především z toho důvodu, že orgán veřejné moci nesmí rozhodovat o výši odměny znalce, aniž by zkontroloval vyúčtování, a kvůli tomu musí být veškeré položky detailně rozepsány. Tato kontrola má zamezit hlavně tomu, aby si znalci vědomě nepřipisovali do vyúčtování položky, které s vypracováním posudku buď nesouvisí, nebo byly zpracovány nad rámec položených otázek. I z tohoto důvodu je potřebná vzájemná komunikace mezi orgánem a znalcem, aby se tak předešlo případným konfliktům v budoucnu.

Pojem náhrada nákladů zahrnuje dle § 18 novely zákona o znalcích cestovní výdaje, náhradu ušlého výdělků při předvolání k orgánu veřejné moci, náklady které vznikly při použití přístrojů, zařízení a materiálů organizace. Dále pak věcné náklady a náklady spojené s pomocnými pracemi. Nárok na náhradu nákladů spojených s přibráním konzultanta je možné uplatnit pouze v případě, že s přibráním orgán veřejné moci dopředu souhlasil.

Výsledná částka znalečného vyúčtovaná znalcem tedy obsahuje jak složku odměny, tak složku náhrad. Prvním bodem, jak se domoci znalečného je tedy včasné podání vyúčtování. Znalečné se podává spolu s posudkem. Dle § 111 odst. 2 trestního řádu o výši odměny a náhrad znalce rozhoduje ten, kdo ho přibral. Toto rozhodnutí má být učiněno pokud možno bezodkladně, nejpozději však ve lhůtě dvou měsíců od obdržení vyúčtování znalečného. V § 25 prováděcí vyhlášky je uvedena povinnost státního orgánu rozhodnout o odměně a náhradách v tom řízení, k němuž se daný posudek vztahuje. Dle 2. odstavce tohoto paragrafu je pro určení výše odměny rozhodné zejména:

- *povaha a rozsah úkonu a stupeň odborné kvalifikace potřebné k jeho provedení,*
- *charakter a účelnost pomocných prací (§ 18 odst. 2 zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících) při znaleckém úkonu je studium spisu zpravidla součástí úkonu,*
- *přiměřenost doby trvání úkonu, a to též porovnáním s obdobnými odbornými úkony a částkami odměn za ně účtovanými,*
- *dodržení stanovené lhůty znalcem, zejména bylo-li uloženo spěšné provedení úkonu,*
- *zda úkon spočíval v přezkoumávání posudku provedeného jiným znalcem.*⁶⁸

Jsou v podstatě možné dvě varianty postupu. Za prvé, že dojde ke vzájemné shodě, což znamená, že nedošlo k porušení předpisů stanovených v dotčených ustanoveních a orgán veřejné moci se s vyúčtováním podaným znalcem plně ztotožní. V takovém případě je částka většinou neprodleně uhrazena. První

⁶⁸ § 25 odst. 2 Vyhláška ministra spravedlnosti č. 37/1967Sb., k provedení zákona o znalcích a tlumočnících, v platném znění

varianta je většinou běžná pro případy, kdy bylo zpracování posudku se znalcem předem konzultováno a otázky formulovány za jeho přispění.

Anebo varianta druhá, že orgán po zvážení všech výše uvedených bodů rozhodl o přiznání jiné částky, většinou nižší než požadoval znalec. Aby měl znalec možnost obrany proti tomuto rozhodnutí, je vydáváno formou usnesení, proti němuž je přípustná stížnost s odkladným účinkem. V rozhodnutí o znalečném musí být u jednotlivých položek uvedeno, proč tak bylo rozhodnuto a s odkazem na příslušné ustanovení. V rozhodnutí by měla být zohledněna zejména náročnost zpracování posudku ve vztahu k dosažené kvalifikaci a ne pouze samotná kvalifikace zpracovatele. Zde už ani platba většinou neprobíhá bezodkladně a někdy nestačí ani oněch 30 dní uvedených v § 111 odst. 3 trestního řádu.

Zde se domnívám, že je znalec opět ve velmi nevýhodné pozici. Je si vědom toho, že výběr znalce je plně na orgánech činných v trestním řízení a proto musí zvážit, zda přijmout jím navrhované znalečné, nebo riskovat „upadnutí v nemilost“ ze strany těchto orgánů podáním stížnosti. Zvláště v oborech, kde není frekvence zpracování posudků nijak veliká a je zapsaný dostatečný počet znalců, je tato otázka na zvážení každého z nich. Tento stav si často uvědomují orgány a nezřídka toho využívají pro svůj prospěch. Tím prospěchem může být vytvoření argumentů pro případný spor založený na stížnosti znalce. Myšleno tak, že orgán může případně argumentovat tím, že jiný znalec stejného oboru a specializace při zpracování posudku stejného rozsudku v minulosti obdržel tuto částku, a bude ji brát za rozhodnou i v jiných případech.

Další otázka k zamyšlení je ohledně lhůt k proplacení. Při zadání složitějšího posudku, jehož doba zpracování může být i v měsících (např. v oboru forenzní biomechaniky) se znalec dostává do situace kdy je několik měsíců bez přísunu finančních prostředků. K tomu je nutno připočítat i dvouměsíční lhůtu, ve které musí orgán rozhodnout o přiznání znalečného a další měsíc, který má na proplacení znalečného. V součtu to znamená i několik měsíců. Zákonodárce toto řešil formou záloh, ale pouze na hotové výdaje, které tvoří většinou část celkové sumy znalečného.

Celkový proces zpracování posudku je třeba brát komplexněji, než jen jako vyjádření odborníka, kterému za to náleží odměna. O znalečném je třeba

uvažovat stejně tak. Celý proces zahrnuje od prvních konzultací, prostudování podkladových materiálů, zpracování posudku i neustálé zvyšování kvalifikaci, vyhledávání nových informací z oboru a sledování trendů ze zahraničí. A všechny tyto činnosti by měli být zohledněny.⁶⁹ Proto by bylo vhodné, aby se v nové úpravě objevila možnost znalce, zažádat o zálohu nejen za hotové výdaje, ale z celé předpokládané částky znalečného u posudků, jejichž doba zpracování překročí 1 měsíc. Toto však současně předpokládá povinné konzultace před přibráním znalce. Stejně tak je důležitá vzájemná komunikace mezi zadavatelem a zpracovatelem v průběhu zpracování posudku.

Některé problémy mohou vyvstat až v průběhu prací na posudku a určitě je vhodnější na ně včas upozornit. Ideálním stavem je, když si obě strany uvědomí, že se navzájem doplňují a slouží stejnému cíli, což je v rámci trestního řízení odhalení trestných činů a potrestání pachatelů páchajících tyto činy. Tento stav, ale pravděpodobně nastane až s novou právní úpravou dané problematiky. Poté snad budou moci znalci vstupovat do vztahu s orgány veřejné moci již od začátku, o jejich odbornosti a o kvalitách posudků budou rozhodovat zkušení odborníci namísto orgánu, který je přibral. Je třeba také dořešit otázku určení znalečného, včetně způsobu jeho proplácení.

⁶⁹ FRYŠTÁK, Marek a Zdeněk KREJČÍ. *Postavení znalce v trestním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009, 167 s. ISBN 978-80-210-4955-0. Str. 114 -144,
a
DÖRFL, Luboš. *Zákon o znalcích a tlumočnících: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, 191 s. ISBN 978-807-4001-482. Str. 106 - 129

6. Komparace právního stavu před a po novelizaci v roce 2012

Následující kapitola je věnována srovnání stavu před novelou, tedy dle zákona č. 36/1967 Sb. zákona o znalcích a tlumočnících, a po novele č. 444/2011 Sb., která vstoupila v platnost 1. ledna 2012. Vzhledem k tomu, že se jedná jen o novelu dílčí, jež upravuje problematiku do doby schválení nové právní úpravy, je třeba přihlídnout i k věcnému záměru zákona o zapsaných znalcích. Současná platná právní úprava tedy vychází ze zákona č. 36/1967 Sb. zákona o znalcích a tlumočnících, a však již dříve docházelo k úpravě této činnosti.

První zmínka o dané problematice existuje již více jak sedmdesát let. Byla součástí vládního nařízení č. 269/1939 Sb., o seznamech stálých soudních znalců, které bylo přijato na základě zmocňovacího zákona v roce 1938. Samostatně byla činnost znalců a tlumočnicků upravena až v podobě zákona č. 167/1949 Sb., o stálých přísežných znalcích a tlumočnících. Následoval zákon č. 47/1959 Sb., o úpravě právních poměrů znalců a tlumočnicků. Tento zákon, který byl úměrný době svého vzniku, se neujal.⁷⁰ Novela z roku 2011 s účinností od 1. ledna 2012 je co do rozsahu sice největší od roku 1967, ale vzhledem k tomu, že současně s jejím vznikem je ze strany zákonodárce slibována úprava nová, je třeba ji považovat za dočasnou. Pravděpodobně z toho důvodu nedošlo k zásadním komplexním změnám, ale byly upraveny jen dílčí body předpisu, které již nevyhovovali z důvodu své zastaralosti.

Důvodů pro vypracování novely bylo hned několik. Mezi hlavní patří nedostatečná úprava dozoru a kontroly nad činností znalců. Tomu předcházela diskuze o nízké úrovni některých znaleckých posudků a kvalifikaci znalců vůbec. Běžně se stávalo, že za některé znalecké ústavy posudky zpracovávaly osoby bez dostatečné kvalifikace, které by znalci jinak ani být nemohli. Proto je obsah novely zaměřen na jmenování znalců, výkon znalecké činnosti a možnosti jak ji omezit, správní delikty znalců a znaleckých ústavů.

Pro lepší přehlednost je však srovnání uvedeno po oddílech a paragrafech, tak, jak jdou za sebou. U některých bude vypsáno přesné znění po novele,

⁷⁰ Věcný záměr zákona o zapsaných znalcích [online]. [cit. 2013-04-02]. Dostupné z: http://eklep.vlada.cz/eklep/getAttachment?id=ma_rack8lhk7cgh.doc

vyznačené kurzívou. Změny budou zvýrazněny tučným písmem. Paragrafy a jejich části, jež zůstaly beze změn, jsou záměrně vynechány. Nemalou část změn v novele tvoří změny pojmosloví. V celém obsahu textu došlo ke změně pojmu „státní orgán“, který byl nahrazen pojmem „orgán veřejné moci“. Týká se to zejména § 1 odst. 2, § 2 odst. 2, § 5 odst. 2, § 12 odst. 1 a 2, § 18 odst. 2 a 3, § 22 odst. 1 a § 24 odst. 1. Důvodem je to, že pojem „orgán veřejné moci“ lépe vystihuje dotčené orgány. Následující text byl zpracován na základě údajů ze Sbírký zákonů.⁷¹

Oddíl I. Účel a rozsah úpravy

§ 1

*(1) Účelem zákona je zajištění řádného výkonu znalecké a tlumočnické činnosti v řízení před **orgány veřejné moci**, jakož i znalecké a tlumočnické činnosti prováděné v souvislosti s právními úkony **fyzických nebo právnických osob**.*

(2) Tento zákon upravuje

- a) podmínky výkonu znalecké a tlumočnické činnosti,*
- b) práva a povinnosti znalců a tlumočnicků,*
- c) podmínky činnosti znaleckých ústavů,*
- d) působnost ministerstva spravedlnosti a krajských soudů při výkonu státní správy znalecké a tlumočnické činnosti,*
- e) odpovědnost za správní delikty při výkonu znalecké a tlumočnické činnosti.*

V odstavci druhém došlo ke konkretizaci účelu zákona a k vymezení okruhů činnosti. Oproti stávající úpravě byla změněna forma vymezení předmětu úpravy z negativního na pozitivní. Konkrétně poslední dva body vystihují hlavní důvod potřeby této novely. Jedná se o kontrolu a správu činnosti ze strany ministerstva spravedlnosti a krajských soudů a odpovědnost za správní delikty při výkonu znalecké činnosti.

§ 2

*(1) Znaleckou a tlumočnickou činnost **mohou vykonávat pouze znalci a tlumočníci zapsaní do seznamu znalců a tlumočnicků**; znaleckou činnost vykonávají také ústavy (§ 21).*

Cílem této změny je dle mého názoru potřeba zdůraznit význam vedení znaleckého seznamu. Že zejména zápis do seznamu znalců opravňuje k tomu, podávat posudky sloužící účelu trestního řízení. Předpokladem jmenování a

⁷¹ *Sbírka zákonů Česká republika*. Břeclav: Moraviapress, 2011, roč. 2011. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=384&r=2008>

následného zápisu do seznamu znalců je totiž splnění kvalifikačních požadavků, a doložení dostatečné praxe v oboru. Dále pak přezkoušení před poradním sborem. Až po splnění těchto požadavků se má za to, že je znalec oprávněn vykonávat činnost. Je třeba zdůraznit, že ani po splnění těchto všech podmínek není na jmenování a zápis do seznamu právní nárok, jak je tomu například u advokátů.

Oddíl II. Znalci a tlumočníci zapsaní do seznamu

§ 3

(2) Tlumočnickům pro jazyky jsou na roveň postaveni tlumočníci pro styk s osobami neslyšícími a hluchoslepými.

Tento paragraf zpřesňuje podmínky využití tlumočnicků při řízení s osobami neslyšícími a hluchoslepými. Tlumočnický tým těchto osob staví do rovného postavení s tlumočnickými cizích státních příslušníků dle článku 37 odst. 4 LZPS. Důvodem je pravděpodobně vznik novely zákona č. 384/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1998 Sb., o znakové řeči. Zde je v § 4 odst. 1 uvedeno: „*Český znakový jazyk je základním komunikačním systémem těchto neslyšících osob v České republice, které jej samy považují za hlavní formu své komunikace.*“⁷²

§ 4

(1) Jmenovat znalcem (tlumočnickem) lze toho, kdo:

- a) je státním občanem České republiky, občanem jiného členského státu Evropské unie, kterému bylo vydáno potvrzení o přechodném pobytu nebo povolení k trvalému pobytu na území České republiky, nebo státním příslušníkem jiného než členského státu Evropské unie, kterému bylo vydáno povolení k trvalému pobytu na území České republiky,*
- b) je způsobilý k právním úkonům v plném rozsahu,*
- c) je bezúhonný,*
- d) nebyl v posledních 3 letech vyškrtnut ze seznamu znalců a tlumočnicků pro porušení povinností podle tohoto zákona,*

(2) Podmínku bezúhonnosti podle odstavce 1 písm. c) nesplňuje fyzická osoba, která byla pravomocně odsouzena

- a) za úmyslný trestný čin, nebo*
- b) za nedbalostní trestný čin spáchaný v souvislosti s výkonem činnosti znalce (tlumočnicka), pokud se na ni nehledí, jako by nebyla odsouzena.*

⁷² Zákon č. 384/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1998 Sb., o znakové řeči, *Sbírka zákonů České republiky*. Břeclav: Moraviapress, 2008, roč. 2008. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=384&r=2008>

V tomto paragrafu jsou vymezeny přesné podmínky, které musí splňovat osoba, jež chce vykonávat funkci znalce. Stará úprava nepočítala se vznikem EU a s možností migrace pracovníků mezi státy. Oproti dříve platné úpravě též přidává podmínku způsobilosti k právním úkonům a podmínku bezúhonnosti, jež jsou v současnosti běžnou součástí podobných předpisů.

§ 7

(2) Seznamy znalců a tlumočnicků vedou krajské soudy, v jejichž obvodu má znalec (tlumočnick) místo trvalého pobytu, popřípadě místo pobytu na území České republiky podle druhu pobytu cizince; krajský soud při zapsání do seznamu znalců a tlumočnicků přidělí znalci (tlumočnickovi), který dosud nemá přiděleno identifikační číslo osoby, identifikační číslo osoby poskytnuté správcem základního registru osob).

Stejně jako v § 4, zákonodárce reaguje na možný přeshraniční přesun osob a s tím spojenou možnost jmenovat do funkce znalce (v této souvislosti myšleno spíše tlumočnicka) osobu, jež není státním občanem České republiky. Podmínkou je, mimo jiné splnění požadavků, uvedených v § 4. Seznamy stejně jako v předcházející úpravě vedou krajské soudy, a ústřední seznam vede ministerstvo spravedlnosti. Ony také mají oprávnění do seznamů zapisovat, či jinak údaje v nich upravovat.

§ 8

Znalci (tlumočnicki) jsou povinni vykonávat znaleckou (tlumočnickou) činnost řádně, ve stanovené lhůtě, oboru (jazyce) a odvětví, pro které byli jmenováni.

Oproti dřívější úpravě byla zdůrazněna povinnost znalce věnovat se výhradně oboru a odvětví, pro něž byl jmenován. Smysl znění tohoto nového paragrafu je hlavně u posudků podávaných procesními stranami. Tam je možné, že osoba zadávající posudek nedokáže posoudit, z jakého oboru je třeba oslovit znalce a pravděpodobně ani jak správně formulovat otázky. V případě posudků pro orgány veřejné moci tento paragraf dle mého názoru postrádá smysl, protože je na tomto orgánu, aby nepřipustil, aby posudky zpracovávali jen znalci z příslušných oborů a odvětví. V případě nejasností je možno přizvat konzultanta.

§ 9

(2) Orgány veřejné moci ustanovují zpravidla znalce (tlumočníky), kteří jsou zapsáni v seznamu toho krajského soudu, v jehož obvodu má orgán veřejné moci sídlo nebo pracoviště, a to po předchozím projednání se znalcem (tlumočnickem).

Zde zůstal z předchozí úpravy zachován důraz na zásadu hospodárnosti řízení a přibylo předchozí projednání otázky se znalcem. Tuto změnu považuji za velmi vhodnou a několikrát jsem na to poukazoval i v textu výše. Lepším řešením by však dle mého názoru bylo ustanovit toto projednání jako povinnou část procesu zadávání znaleckých posudků. Ze znění tohoto paragrafu vyplívá, že je opět jen na uvážení orgánu, zda bude konzultovat, či ne.

§ 10a

(1) Znalec (tlumočník) je povinen zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, o kterých se dozvěděl v souvislosti s výkonem své znalecké (tlumočnické) činnosti, a to i po jejím skončení; to neplatí, použije-li informace o těchto skutečnostech přiměřeným způsobem pro vědecké nebo vzdělávací účely. Mlčenlivosti jej může zprostit orgán veřejné moci, který jej ustanovil, nebo ten, pro nějž znaleckou (tlumočnickou) činnost na základě smlouvy vykonal.

(2) Povinnost mlčenlivosti podle odstavce 1 se vztahuje i na konzultanty a další osoby, které se na znalecké (tlumočnické) činnosti podílely. O povinnosti mlčenlivosti je znalec (tlumočník) povinen tyto osoby písemně poučit. Mlčenlivosti může tyto osoby zprostit orgán veřejné moci, který znalce (tlumočníka) ustanovil, nebo ten, pro nějž znalec (tlumočník) znaleckou (tlumočnickou) činnost na základě smlouvy vykonal.

Celý tento paragraf je nový a byl vložen na základě požadavků orgánů veřejné moci a i některých znalců. Doposud byla mlčenlivost pouze součástí znaleckého slibu, a nebylo blíže specifikováno, zda a za jakých podmínek platí, pro koho platí a jaké jsou možnosti zproštění. Z výše uvedeného textu, je tedy zřejmé, že mlčenlivost se týká všech osob, jež se podílejí na zpracování posudku a trvá až do zproštění ze strany toho, kdo si posudek vyžádal. Výjimkou jsou případy, kdy jsou informace použity přiměřeným způsobem pro vědecké a vzdělávací účely a případy, jichž se týká obecná oznamovací povinnost. V textu postrádám zmínku o tom, od jakého okamžiku tato mlčenlivost platí. Zda až od doručení opatření o přiřazení znalce, či už od okamžiku první konzultace se znalcem dle § 9.

§ 12

*(1) Nejde-li o žádný z případů uvedených v § 11; je znalec (tlumočnick) povinen podat posudek (provést tlumočnický úkon), jestliže byl ustanoven znalcem (tlumočnickem) v řízení před orgánem veřejné moci. **Odmítne-li znalec (tlumočnick) bez vážného důvodu provést úkon, sdělí to orgán veřejné moci krajskému soudu, v jehož seznamu je znalec (tlumočnick) zapsán.***

Zde je uvedena povinnost znalců a tlumočnicků zpracovat posudek pro orgány veřejné moci, vyjma případů, kdy by se mohlo jednat o podjatost. Poslední věta prvního paragrafu reaguje na nově vzniklou možnost udělit znalci peněžitou pokutu za odmítnutí vypracování posudku bez vážného důvodu. Za vážný důvod je považován například špatný zdravotní stav, ztráta bezúhonnosti, či způsobilosti k právním úkonům. Sdělení orgánu by mělo být písemné, s dostatečným odůvodněním včetně přílohy rozhodných dokumentů. Jinak hrozí, že se dopustí přestupku dle § 25a odst. e, a hrozí mu pokuta až do výše 100 000,- Kč. Tato věta byla přibrána z důvodu častých stížností orgánů veřejné moci, že jím ustanovení znalci bez vážného důvodu odmítají zpracovávat posudky a tím dochází k průtahům v trestním řízení.

§ 15

*Znalci (tlumočnicki) jsou povinni vést znalecký (tlumočnický) deník. Do deníku zapisují provedení všech posudků (tlumočnických úkonů), jejich předmět, pro koho byla činnost provedena, výši odměny a výloh a den jejich proplacení. **Deník je možno vést v listinné nebo elektronické podobě.***

Uvedená možnost vedení znaleckého deníku i v elektronické podobě reaguje na všeobecný rozvoj výpočetní techniky a zároveň umožňuje krajským soudům a ministerstvu spravedlnosti vést evidenci o vytíženosti jednotlivých oborů, odvětví a konkrétních znalců. Kdyby byla stanovena povinnost vést deník v elektronické podobě pro všechny znalce zapsané v seznamu, došlo by k zjednodušení i zefektivnění procesu kontroly a evidence.

Odměňování a náhrada nákladů

§ 17

*(1) **Znalec (tlumočnick) má za podání posudku (provedení tlumočnického úkonu) právo na odměnu.***

*(2) **Je-li znalecký posudek (tlumočnický úkon) zadán orgánem veřejné moci, řídí se odměna ustanoveními prováděcího právního předpisu.***

(3) Odměna podle odstavce 2 se stanoví podle množství účelně vynaložené práce. Odměna se může přiměřeně krátit, jestliže úkon nebyl proveden řádně nebo ve stanovené lhůtě.

(4) Není-li odměna určena podle odstavců 2 a 3, řídí se smlouvou mezi znalcem (tlumočnickem) a osobou, která znalecký posudek (tlumočnický úkon) objednala.

(5) Odměna stanovená podle odstavců 1 až 4 se zvyšuje o částku odpovídající dani z přidané hodnoty, kterou je znalec (tlumočnick) povinen z odměny odvést podle jiného právního předpisu⁷³).

Oproti dřívější úpravě došlo k rozdělení zadavatelů na orgány veřejné moci a osoby, jež si znalecký posudek objednali. Na základě tohoto rozdělení se určuje i odměna, na níž má znalec dle odstavce 1 tohoto paragrafu právo. V případě posudku pro orgány veřejné moci je odměna stanovena prováděcím předpisem.

Odměna za posudky pro jinou osobu je jen a pouze na vzájemné smlouvě mezi znalcem a onou osobou, při současném zachování dobrých mravů.

§ 18

(1) Je-li znalecký posudek (tlumočnický úkon) zadán orgánem veřejné moci, má znalec (tlumočnick) dále právo na náhradu nákladů, které účelně vynaložil v souvislosti se znaleckým posudkem (tlumočnickým úkonem).

(4) Je-li odměna dohodnuta podle § 17 odst. 4 a není-li ve smlouvě mezi znalcem (tlumočnickem) a osobou, která znalecký posudek (tlumočnický úkon) zadala, dohodnuto jinak, je v odměně zahrnuta i náhrada nákladů.

V odstavci 4, je upřesněn způsob úhrady nákladů u posudků zpracovaných na základě vzájemné smlouvy znalce a zadavatele. Jiná změna, která by změnila opodstatnění a význam tohoto paragrafu neproběhla.

§ 19

(1) Odměnu a náhradu nákladů podle § 17 odst. 2 a 3 a § 18 odst. 1 až 3 je znalec (tlumočnick) povinen vyúčtovat zároveň s podáním posudku (provedením tlumočnického úkonu)³). Její výši určí orgán, který ustanovil znalce (tlumočnicka), a to bez zbytečného odkladu, nejpozději do 2 měsíců od podání posudku (provedení tlumočnického úkonu). Odměnu a náhradu hotových výdajů je třeba uhradit bez zbytečného odkladu po jejich přiznání, nejpozději do 30 dnů.

Tato změna je reakcí na stížnosti mnohých znalců na dlouhé lhůty mezi podáním posudku a jeho proplacením ze strany orgánu veřejné moci. Specifikována je zde lhůta pro určení výše odměny a náhrad nákladů orgány veřejné moci a nejzazší lhůta pro úhradu posudku. Na případ zadání posudku smlouvou se toto ustanovení

⁷³ Zákon č.235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů

nevztahuje, protože výše odměny i náhrad nákladů je stanovena ve smlouvě a splatná zpravidla okamžikem předání posudku zadavateli. Povinnost znalce dodat vyúčtování zároveň s posudkem zůstala stejná a došlo tedy jen k určení lhůt. Byla stanovena 2 měsíční lhůta, v níž musí orgán veřejné moci rozhodnout o výši znalečného, a lhůta 30 dní, jež je ustanovena k uhrazení určeného znalečného.

Následující paragrafy nebudou vypsány v plném znění. Protože se jedná o nová ustanovení, nejde o srovnání ale o jejich popsání. Pro lepší přehlednost textu bude pokračováno po paragrafech.

Pozastavení práva vykonávat činnost

§ 20

Tento paragraf, stejně jako paragrafy následující upravuje možnost orgánů veřejné moci, nebo jejich představitelů, jmenovitě ministerstva spravedlnosti a předsedů krajských soudů dle místa zápisu znalce upravit výkon znalecké činnosti. V tomto konkrétním případě jde o pozastavení výkonu činnosti. Činnost znalce, nebo tlumočnicka může být pozastavena, jestliže je proti znalci, nebo tlumočnickovi zahájeno trestní stíhání pro úmyslný trestný čin, nebo bylo zahájeno řízení o způsobilosti znalce k právním úkonům, nebo má nastoupit na základě pravomocného rozhodnutí k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. V posledním případě je třeba poznamenat, že nesmí jít o úmyslný trestný čin a trest odnětí svobody za něj uložený. Vzhledem k tomu, že se jedná jen o pozastavení výkonu činnosti, je zřejmé, že jde o dočasný úkon. V případě že o pozastavení výkonu činnosti požádá z vážných důvodů sám znalec, je doba tohoto pozastavení omezena na 4 roky. Většinou toto pozastavení končí dnem nabytí právní moci rozhodnutí, kvůli němuž vzniklo. V takových případech dojde buď k obnovení (respektive ukončení pozastavení) a znalec může vykonávat činnost bez omezení, nebo k zániku činnosti. Při ukončení pozastavení výkonu činnosti však musí vyčkat na změnu údajů uvedených v seznamu znalců. Každé pozastavení i ukončení pozastavení je totiž nutno zaznamenat do seznamu. Správci seznamu tak učiní neprodleně, nejpozději však do 15 dnů kdy se o rozhodné skutečnosti dozvěděli. Po dobu pozastavení výkonu činnosti nesmí dotyčný vykonávat činnost, ani být přibrán jako znalec ad hoc. Opravné prostředky postrádají odkladný účinek.

Zánik práva vykonávat znaleckou, nebo tlumočnickou činnost

§ 20a

V tomto paragrafu jsou uvedeny podmínky, za nichž zaniká znalci právo vykonávat činnost. Na rozdíl od předchozího paragrafu se jedná o úkon konečný a jeho důsledkem je výmaz znalce ze seznamu. Tím že je vymazán ze seznamu, nesmí vykonávat činnost. Stejně tak je znemožněna možnost vykonávat činnost v následujících třech letech po výmazu. Dle tohoto paragrafu právo vykonávat činnost samozřejmě zaniká v případě smrti znalce, nebo ke dni nabytí právní moci rozsudku o prohlášení za mrtvého. Dále může sám o vymazání požádat, v případě, že již nechce činnost dál vykonávat. Žádost se podává písemně, a ministerstvo spravedlnosti nebo předseda krajského soudu rozhodne o výmazu ve lhůtě kalendářního měsíce. Další důvody již jsou důsledkem toho, že znalec přestal splňovat podmínky pro jmenování, či v důsledku kárného provinění. Těmito důvody jsou zbavení, nebo omezení způsobilosti k právním úkonům, pravomocné odsouzení za úmyslný trestní čin, nebo nedbalostní čin související se znaleckou činností a uložením sankce vyškrtnutí ze seznamu znalců dle § 25a odst. 3. Vyškrtnutí znalce se zaznamenává do seznamu znalců. Stejně jako v předchozím paragrafu má ministerstvo spravedlnosti, nebo předseda dotčeného krajské soudu povinnost tuto změnu zaznamenat do 15 dnů od doby, co se o ní dozvěděl, či od doby její vykonatelnosti.

Oddíl III. Znalecká činnost ústavů

§ 21

V novele byl tento paragraf zcela přepsán a oproti dřívější úpravě i rozšířen. Oproti předchozí úpravě došlo k upřesnění dělení na 2 oddíly. O problematice vzniku znaleckých ústavů jako soukromoprávních subjektů již byla zmínka u vymezení tohoto pojmu. S rozvojem trhu tedy došlo ke vzniku soukromých firem zaměřených na zpracovávání posudků, jejichž kvalita mnohdy neodpovídala běžným standardům. Bylo tedy jen otázkou času, než na tento problém někdo upozorní a bude řešen. Za znalecký ústav je dle této úpravy považována právnická osoba, či její organizační složka, jež je zaměřena na znaleckou činnost a současně je zapsána v seznamu znaleckých ústavů vedeném ministerstvem spravedlnosti. Tyto jsou zapsáni do prvního oddílu.

Ministerstvo spravedlnosti, tento seznam nejenom spravuje, ale rozhoduje i o zápisech do něj. V druhém oddíle jsou zapsané vysoké školy, nebo jejich součásti a veřejné výzkumné instituce, nebo jiné osoby veřejného práva, či jejich organizační složky, které vykonávají vědecko-výzkumnou činnost v oboru. Podmínkou pro zapsání vysoké školy do seznamu je existence akreditovaného doktorského studijního programu v příslušném, nebo příbuzném oboru. Ústavy z druhého oddílu zpracovávají posudky ve zvlášť obtížných případech, kde je třeba zvláštního vědeckého posouzení dané otázky.

Za tento paragraf byly vloženy dva nové paragrafy. V § 21a se pouze konstatuje, že znalecká činnost poskytovaná právnickou osobou nesmí být v rozporu s její povahou, nebo předmětem činnosti. V § 21b došlo k přesnému vymezení podmínek zápisu do prvního oddílu seznamu znaleckých ústavů.

§ 21b

V tomto paragrafu novelu určuje podmínky, jejímž splněním je v případě znaleckého ústavu daná možnost zápisu do seznamu. Jedná se o podmínky personální, ale i materiální. Materiální podmínky nejsou blíže specifikovány, podstatné však je, aby znalecký ústav disponoval takovým vybavením, které zajistí řádný výkon znalecké činnosti. Po personální stránce je třeba, aby alespoň tři společníci, členové nebo zaměstnanci v pracovním poměru, kteří se zabývají zpracováváním posudku pro tento ústav, sami byli znalci v požadovaném oboru. Další podmínkou je, že nesmějí vykonávat znaleckou činnost v daném oboru pro jiný znalecký ústav zapsaný v prvním oddíle. Žádá-li znalecký ústav o zapsání ve více oborech, toto se týká každého oboru zvlášť.

Žadatele nelze zapsat zejména z důvodu, že byl v předchozích třech letech ze seznamu vyškrtnut. Týká se to i společníků, členů a zaměstnanců. I z tohoto důvodu a pro lepší kontrolu je v odstavci 4 stanovena povinnost, že v případě akciové společnosti je nutné, aby základní kapitál byl tvořen akciemi na jméno. V případě, že žádá o zápis do prvního oddílu podnikatel, musí obor znalecké činnosti odpovídat zápisu do obchodního, či jiného rejstříku. Shoda názvu předmětu podnikání s názvem znalecké činnosti není požadována.

Následuje IV. oddíl, pojednávající o znalcích nezapsaných do seznamu. Ten však kromě zrušení třetího odstavce zůstal prakticky beze změn. Za tento oddíl byl vložen nový, jehož obsahem jsou přestupky a správní delikty. Toto je jedna z největších změn oproti předcházející úpravě.

Oddíl V. Správní delikty

Přestupky

§ 25a

Zde je uvedeno, za jakých podmínek se znalec dopustí přestupku a výše možné peněžité pokuty za ten to přestupek. O přestupek znalce jde, když:

- nevykonává činnost řádně a ve stanovené lhůtě, nebo v oboru a odvětví, v němž nebyl jmenován, v takovém případě hrozí peněžitá pokuta až do výše 100 000,- Kč, nebo vyškrtnutí ze seznamu,
- nevykonává-li činnost osobně, hrozí peněžitá pokuta až do výše 50 000,- Kč,
- porušil povinnost zachovávat mlčenlivost, či dostatečně nepoučil osoby, jež s ním na zpracování posudku spolupracovaly, možná pokuta až do výše 100 000,- Kč, nebo vyškrtnutí ze seznamu,
- podal znalecký posudek, ačkoliv si byl vědom, že jsou důvody pro vyřčení podjatosti, sankce stejné jako v předchozím bodě,
- bez uvedení vážných důvodů odmítne zpracovat posudek, sankce stejné jako v předchozích dvou bodech,
- opakovaně poruší povinnost opatřit písemný znalecký posudek podpisem a otiskem znalecké pečeti, nebo řádně nevede znalecký deník, lze uložit pokutu do výše 50 000,- Kč,
- nesprávně vyúčtuje odměnu za podaný znalecký posudek, zejména uvede chybné vyúčtování účelně vynaložené práce, lze uložit pokutu jako v předchozím bodě,
- vykonává činnost v době, kdy mu byla pozastavena, za tento přestupek je možné uložit pokutu do výše 100 000,- Kč, nebo uložit sankci v podobě vyškrtnutí ze seznamu.

Takto byly určeny přestupky a výše možných sazeb za ně udělených v případě provinění osob zapsaných do seznamu. Novela však počítá i s možností, že se za znalce může vydávat i fyzická osoba bez potřebné kvalifikace, nebo ústavy bez patřičného povolení. V takovém případě je stanovena hrozba peněžitou

pokutou až do dvojnásobné výše, tedy do 200 000,- Kč. Při stanovení výše pokuty se přihlíží k tomu, zda nebyla subjektu udělena dříve udělena výstraha dle § 25d.

Správní delikty právnických osob

§ 25b

Ustanovení má v podstatě stejné znění, ovšem se zaměřením na problematiku správních deliktů ústavů. Rozdíl je pouze v určení maximální výše pokuty. To je samozřejmé, protože se počítá s přibráním ústavů ve zvlášť obtížných případech, které vyžadují zvláštní vědecké posouzení. V případě ústavů došlo tedy ke zdvojnásobení její možné hodnoty. Pro určení druhu a výměru sankce se přihlíží kromě případné výstrahy udělené v minulosti, též k závažnosti deliktu a jeho následkům. V případě, že s ústavem prokáže, že ani po vynaložení veškerého úsilí nešlo deliktu zabránit, není za takový delikt odpovědný.

Společná ustanovení o správních deliktech

§25c

Přestupky, i správní delikty právnických osob projednávají v prvním stupni výhradně předsedové příslušných krajských soudů a ministerstvo spravedlnosti. V případě, že ze strany těchto orgánů nedošlo k zahájení řízení do 1 roku od doby, kdy se o něm dozvěděly, nejpozději však do tří let od doby, co byl delikt spáchán, zaniká za tento delikt odpovědnost. Po vydání pravomocného rozhodnutí, jímž byla uznána vina, je správce seznamu povinen tuto skutečnost zapsat do seznamu ve lhůtě 15 pracovních dní, nejlépe však neprodleně. Znalec nebo ústav, jenž byl uznán vinným a byla mu vyměřena pokuta, je povinen ji uhradit do 30 dnů ode dne nabytí právní moci rozhodnutí.

Výstraha

§ 25d

Tento nový prvek je určen pro případy, u nichž nelze porušení povinností znalce nebo ústavu považovat za správní delikt, přestupek ani za trestný čin. Ministerstvo spravedlnosti, či předseda krajského soudu touto formou písemně oznámí znalci, nebo ústavu, že došlo k porušení povinnosti. Tato výstraha má podstatný vliv a výši udělené pokuty při dalším provinění znalce, nebo ústavu.

Při ukládání výstrah se nepoužijí obecná ustanovení o správním řízení, ani zvláštní ustanovení ani zvláštní ustanovení o správním řízení.

Oddíl VI. Ustanovení společná, přechodná a závěrečná

§ 25e

V případě, že je to potřeba pro vydání rozhodnutí, je dána ministerstvu spravedlnosti, či předsedům krajských soudů možnost zažádat o vyjádření. Toto vyjádření podávají zpravidla poradní orgány ve formě sborů složených z řad znalců. Stanoviska podávají profesní sdružení, nebo zájmová sdružení znalců.

§25f

V tomto paragrafu je určena nadřízenost ministerstva spravedlnosti, nad předsedy krajských soudů.

§26

Na konec paragrafu byla přidána věta: „*Ministerstvo spravedlnosti stanoví vyhláškou seznam oborů a odvětví, u nichž může taktéž jednotlivě stanovit kvalifikační předpoklady.*“

6.1 Věcný záměr zákona o zapsaných znalcích

Vzhledem k téměř padesátileté historii zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících již mnohokrát vyvstala otázka na jeho přepracování a přizpůsobení současným poměrům. Současně se vznikem novely byl vypracován věcný záměr zákona o zapsaných znalcích. Přináší spoustu novinek a zlepšení dané problematiky a v některých bodech plynule navazuje na text novely, tedy zákona č. 444/2011 Sb. Následující text bude věnován stručnému popisu nejvýznamnějších změn předložených v tomto návrhu věcného záměru. Text je zpracován výhradně na základě návrhu tohoto věcného záměru.⁷⁴

Z textu návrhu věcného záměru je zřejmé, že se zákonodárce zaměřil na otázky, jež byly nejvíce diskutované, a jejichž úprava přispěje k všeobecné spokojenosti jak

⁷⁴Věcný záměr zákona o zapsaných znalcích [online]. [cit. 2013-04-02]. Dostupné z: http://eklep.vlada.cz/eklep/getAttachment?id=ma_rack8lhk7cgh.doc

znalců, tak zadavatelů, tedy orgánů veřejné moci a soukromých subjektů. Dle nově navrhované úpravy činnost vykonávají znalci a znalecké ústavy, kteří jsou zapsáni do Centrálního registru znalců a znaleckých ústavů. Oproti stávajícímu stavu je tedy navrhováno jisté zjednodušení. Do kategorie znalců se mimo znalců, jakožto fyzických osob nově počítá i se zařazením znaleckých ústavů, jež jsou v současnosti zapsáni v prvním oddíle seznamu znaleckých ústavů. Tyto ústavy by byly vedeny jako znalci – právnické osoby. Znalecké ústavy zapsané nyní v druhém oddíle seznamu znaleckých ústavů by zůstaly znaleckými ústavami za doplnění určitých podmínek. Toto dělení je dle mého názoru přirozenější a lépe vystihuje podstatu těchto dvou pojmů tím, že vymezuje jako ústavy jen ty pracoviště, které disponují prokazatelnou vysokou odborností. To umožní dělení posudků na „běžné“ a na ty, jež jsou třeba při řešení zvláště obtížných otázek. Přínosnějším bude i pro laiky, kteří se budou v případě potřeby lépe orientovat ve výběru. K tomu jim dopomůže i to, že pouze znalci a ústavy zapsané v registru mohou používat označení „zapsaný znalec“.

Nově vznikl i pojem Centrální registr znalců a znaleckých ústavů. Tento seznam spravuje ministerstvo spravedlnosti a slouží orgánům veřejné moci a veřejnosti k výběru znalce a současně ministerstvu spravedlnosti k evidenci a dohledu nad zapsanými. Oproti platné úpravě tedy došlo opět k jistému zjednodušení, protože o správu se má starat pouze ministerstvo, čímž ubude část administrativní zátěže krajským soudům. Centrální registr, jehož součástí má být i Centrální evidence znaleckých posudků má být členěn na část veřejnou a neveřejnou. K veřejné části bude mít přístup kdokoli, neveřejná část má sloužit jen pro potřeby ministerstva a předsedů krajských soudů. Součástí veřejné části budou informace o osobě znalce, oboru a odvětví v jakém činnosti vykonává, právní formě, adrese sídla a údaje o udělených sankcích a další. Zejména údaje o udělených sankcích a jejich zveřejnění zcela jistě přispějí ke zkvalitnění činnosti znalců. Neveřejná část bude obsahovat osobní údaje, jako adresa místa bydliště znalců a údaje o sankcích, jež nebyly určeny ke zveřejnění.

Další podstatné změny se mají týkat zápisu do Centrálního registru. Velmi vítanou změnou, hlavně ze strany žadatelů o zápis má být to, že na zapsání do registru bude po splnění všech podmínek právní nárok. Toto byla v minulosti velmi častá stížnost žadatelů. Podmínky pro zápis jsou podobné jako v novele, došlo k upřesnění národnosti osob, jež o zápis žádají, a také přibyla nutnost povinného

pojištění pro případ odpovědnosti za škodu. Žadatel podává žádost, která podléhá správnímu poplatku. Dojde-li ke splnění všech podmínek, má žadatel právo na zápis do registru, proces jmenování odpadá. Jednou z podmínek je i složení vstupní zkoušky. Zde není zákonodárce ještě zcela rozhodnut, jak by taková zkouška měla vypadat a proto v návrhu věcného záměru nabízí dvě varianty. Jedna z nich počítá se vstupní zkouškou vykonávanou pomocí internetu. To dle mého názoru odporuje snaze o co největší transparentnost postupu, a proto bych se přiklonil k variantě druhé, která navíc zahrnuje i přezkoušení ústně před komisí. Existence Centrálního registru umožňuje podávání posudků i v elektronické podobě s připojeným elektronickým podpisem místo znalecké pečeti.

Tento věcný záměr obsahuje mnoho nových a užitečných nápadů a řešení, nejvíce však záleží na tom, v jaké podobě bude schválen zákon samotný a jak na něj zákonodárce naváže v prováděcím předpise. Schválení novely, jež obsahuje také spoustu změn a nový zákon z ní v mnoha bodech vychází je třeba brát jako první krok. Tuto novelu lze tedy chápat jako takovým mezičlánkem mezi starou a budoucí úpravou a je jen otázkou času, než bude nový zákon schválen.

7. Shrnutí a možný vývoj v budoucnu

V úvodu této práce jsem si vymezil za cíl seznámit čtenáře s problematikou vybraných otázek znaleckého zkoumání a její zákonnou úpravou. V druhé kapitole je obsažen stručný, ale dle mého názoru výstižný výpis pojmů, který čtenáře uvede do problematiky a naznačí mu i určité souvislosti a vzájemné vztahy mezi těmito pojmy. Dílčím cílem, který jsem si vytyčil v úvodu této kapitoly, bylo stručné seznámení čtenáře s problematikou a utvoření základního přehledu. Domnívám se, že tento cíl se mi podařilo splnit. Po přečtení této kapitoly je čtenář schopen rozlišovat mezi pojmy znalecký posudek a odborné vyjádření. Dokáže rozlišit posudek podaný znalcem od posudku znaleckého ústavu a celkově se v dané problematice dokáže orientovat. Kapitola třetí je zaměřena na historické souvislosti se znaleckou činností a na předchůdce znalců. Cílem bylo pokusit se vyhledat v minulosti osoby, které bychom mohli považovat za předchůdce znalců. V textu této kapitoly se mi podařilo doložit existenci osob, jež na základě svých znalostí, dovedností či přesvědčivosti vypomáhaly s dokazováním. Tyto osoby je možné považovat za vzdálené předchůdce znalců, avšak do podoby dnešních znalců jim chyběla jednotná úprava práv a povinností a organizovanost. Proto došlo k naplnění cíle této kapitoly jen z části. Následující tři kapitoly, ač jsou rozděleny, tak na sebe plynule navazují a jsou propojeny. V kapitole čtvrté jsou popsány druhy znaleckých posudků využívaných v průběhu trestního řízení. Jedná se posudek na přítomnost hladiny alkoholu a omamných látek v těle, biomechanickou analýzu pádu, znalecké posudky z oboru písmoznalectví a znalecké posudky na cenu nemovitosti. Ačkoliv se na první pohled může zdát, že se jedná o nesourodý výběr druhů posudků, má to své opodstatnění. Každý z těchto druhů posudků reprezentuje jiný přístup a jiný druh činnosti znalců. K této kapitole nebyly vytyčeny žádné cíle, ale svým obsahem slouží jako úvod do kapitoly následující, páté. Pátou kapitolu považuji spolu se šestou za jádro této práce. Cílem těchto dvou kapitol bylo detailně seznámit čtenáře s postavením znalce v průběhu řízení a současně zhodnotit platnou právní úpravu a provést komparaci s dřívější právní úpravou a návrhem věcného záměru zákona o zapsaných znalcích, jež v případě schválení bude platit v budoucnu. V textu těchto dvou kapitol jsem upozornil mimo jiné na problém výběru znalců ze strany orgánů veřejné moci, na problém podávání námitek. Navrhl jsem zlepšení komunikace v podobě povinných konzultací v době před příbráním

znalce a personální složení komise, před níž by znalec skládal kvalifikační zkoušku. Zde se tedy domnívám, že cíle bylo též dosaženo. V kapitole šesté je srovnání stavu platné právní úpravy s úpravou předchozí a s návrhem věcného záměru zákona o znalcích. Toto srovnání je v prvním případě vytvořeno po paragrafech a ke každé změně je připsáno pár poznámek, které se snaží zachytit význam a dopad těchto změn. Hlavním cílem této práce bylo seznámení čtenáře s vybranými otázkami znaleckého zkoumání, což se doufám povedlo.

V současné době stále nejsou dostupné informace o tom, kdy by mělo dojít k schválení nového zákona o zapsaných znalcích. Tento nový zákon, ač není rozsahem obsáhlý, má všechny předpoklady k tomu, aby stávající úpravu nahradil a vyřešil problémy, jež tato úprava neřeší. Je však ještě třeba věnovat pozornost některým dílčím otázkám. Dořešit je třeba zejména jak bude vypadat odborné přezkoušení žadatelů, jak se bude dokládat praxe, kterou bude možné nahradit nedostatečné vzdělání a zda převzít údaje ze stávajících seznamů znalců a znaleckých seznamů beze změn.

8. Resumé

The work deals with selected questions of the expert examination. It is divided into several chapters, each of which focuses on a different topic. These chapters build on each other and complement each other.

The second chapter focuses on the definition of basic concepts that relate to the issue. The aim of this chapter is to make the reader after reading formed a basic overview of the subject. After reading this chapter, the reader is able to distinguish between the concepts of expert evidence and expert opinion. Can distinguish expert report filed by the report, which gave expert institution.

The third chapter deals with the historical overview predecessors experts. It aims to determine what these predecessors.

In chapter four, contained a list of the most frequently used types of expert opinions. For example, assessment of the presence of alcohol or drugs in the blood. These assessments are briefly described.

The fifth chapter, which is named the same as the whole thesis contains a detailed description of selected issues related to the activities of an expert. In the fifth chapter, the problem is solved by an expert fees.

The fifth and sixth chapter is the core of this work. Those two chapters were acquainted in detail with the position of expert readers. The text of these two chapters I pointed to the problem of selection of experts from the public authorities, the problem of lodging objections. I suggested improving communication by means of mandatory consultation and personnel composition of the committee, before which the expert will consist qualifying examination. Here, therefore, I believe that the objective has also been achieved.

The sixth chapter is to compare the current state of legal regulation with the previous one. A comparison of the current arrangements with the draft legislative proposal on experts. This comparison is made by paragraphs and each change is attributed to a few notes.

The main objective of this work was to familiarize the reader with selected questions of the expert examination. I hope it did.

At present it is not clear when it will be a new law on registered experts. This new law is not comprehensive, but it has all the prerequisites to replace existing arrangements and solve the problems that this adjustment does not address.

9. Použitá literatura a zdroje:

Použitá literatura:

- BRADÁČ, Albert, Miroslav KLEDUS a Pavel KREJČÍŘ. *Úvod do soudního znalectví*. Vyd. 1. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2004. ISBN 80-720-4365-X
- CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Aktuální problémy dokazování v trestním řízení*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova, 1975, 65 s. Acta Universitatis Carolinae, Nr. XXII. 1975.
- DÖRFL, Luboš. *Zákon o znalcích a tlumočnících: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, 191 s. ISBN 978-807-4001-482.
- FENYK J., HÁJEK R., STRÍŽ I., *Trestní zákoník a trestní řád: průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou*. Praha: Linde, 2010, 2 sv. (xviii, 1317, xviii, 1184 s.). ISBN 978-80-7201-803-12.
- FRYŠTÁK, Marek a Zdeněk KREJČÍ. *Postavení znalce v trestním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009, 167 s. ISBN 978-80-210-4955-0.
- CHMELÍK, Jan. *Místo činu a znalecké dokazování*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005. Vysokoškolské učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 80-868-9842-3.
- JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou : Zákon o soudnictví ve věcech mládeže ; Zákon o výkonu vazby ; Zákon o výkonu trestu odnětí svobody ; Advokátní tarif*. 1. vyd. podle stavu k 1.1. 2010. Praha: Leges, c2009, 1216 s. ISBN 978-808-7212-226.
- KVAPILOVÁ, Helena a Michal DOGOŠI. *Soudní lékařství pro právníky a policisty*. 2. rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, 243 s. ISBN 978-807-3800-598.
- MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl.vyd. Praha: C. H. Beck, 2004, 606 s. ISBN 80-717-9878-9.
- MUSIL, Jan, Vladimír KRATOCHVÍL a Pavel ŠÁMAL. *Kurs trestního práva: trestní právo procesní*. 3. přeprac. a dopl. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007, 1166 s. C.H. Beck. ISBN 978-807-1795-728.
- NOVOTNÝ, František. *Trestní kodexy: trestní zákon, trestní řád a související předpisy : (komentář)*. Vyd. 2. přeprac. Praha: Eurounion, 2002, 1640 s. ISBN 80-731-7009-4.
- SCHELLE, Karel, Marta KADLECOVÁ, Renata VESELÁ, Eduard VLČEK, Ladislav VOJÁČEK a Michaela ŽIDLICKÁ. *Právní dějiny*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, 1134 s. ISBN 978-807-3800-437.
- SLUŠNÝ, Jaromír. *Světové dějiny policie: starověk*. Vyd. 1. Praha: Orac, 2002, 363 s. Focus. ISBN 80-861-9942-8.
- STRAUS, Jiří a František VAVERA. *Dějiny kriminalistiky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, 441 s. ISBN 978-807-3803-704.
- SVOBODA, Karel. *Dokazování*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2009, 391 s. Právní monografie. ISBN 978-807-3574-147.

- KOLEKTIV, Pavel Šámal a. *Trestní řád: komentář*. 6., doplněné a přepracované vyd. V Praze: C.H. Beck, 2008. ISBN 80-740-0043-5.
- *Nový akademický slovník cizích slov A-Ž*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2008, 879 s. ISBN 978-80-200-1415-3.

Právní předpisy

- *Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)*, v platném znění
- *Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád*, v platném znění
- *Zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících*, v platném znění
- *Vyhláška 37/1967 ministra spravedlnosti ze dne 17. dubna 1967 k provedení zákona o znalcích a tlumočnících*, v platném znění
- *Zákon č. 151/1997 Sb. o oceňování majetku a o změně některých zákonů (zákon o oceňování majetku)* v platném znění
- *Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)*, v platném znění
- *Zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty*, ve znění pozdějších předpisů
- *Zákon č. 444/2011 Sb., novela zákona o znalcích a tlumočnících*, v platném znění
- *Oceňovací vyhláška č. 450/2012 Sb.*,

Internetové zdroje:

- [online]. [cit. 2013-03-17]. Dostupné z:
<http://www.nsz.cz/index.php/cs/prubeh-rizeni-v-trestnich-a-netrestnich-vecech/52>
- TICHÝ, Jaroslav. K některým otázkám činnosti konzultanta v trestním řízení (§ 157 odst. 3 tr. ř.). *Státní zastupitelství* [online]. 2005, roč. 2005, č. 10, s. 5-7 [cit. 2013-03-19]. Dostupné z:
<http://www.sagit.cz/pages/prehrlub.asp?cd=310&typ=c>
- [online]. [cit. 2013-03-20]. Dostupné z:
[http://datalot.justice.cz/justice/repznatl.nsf/\\$\\$\\$SearchForm?OpenForm&Seq=1](http://datalot.justice.cz/justice/repznatl.nsf/$$$SearchForm?OpenForm&Seq=1)
- ZIKMUND, Jaroslav. [online]. [cit. 2013-03-21]. Dostupné z:
<http://web.quick.cz/zikmund/alkohol.htm>

- Vnější příčiny úmrtí v ČR v letech 1994 až 2006. [online]. [cit. 2013-03-31]. Dostupné z:
[http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/t/AE00323EDF/\\$File/403507k04.pdf](http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/t/AE00323EDF/$File/403507k04.pdf)
- [online]. [cit. 2013-03-31]. Dostupné z:
<http://leccos.com/index.php/clanky/iura-novit-curia>
- Forezní biomechanika. In: [online]. [cit. 2013-04-01]. Dostupné z:
<http://www.fsps.muni.cz/inovace-SEBS-ASEBS/elearning/biomechanika/forezní-biomechanika>
- Věcný záměr zákona o zapsaných znalcích [online]. [cit. 2013-04-02]. Dostupné z:
http://eklep.vlada.cz/eklep/getAttachment?id=ma_rack8lhk7cgh.doc

10. Přílohy

Příloha č. 1

Vzorové otázky pro vybrané obory a odvětví znaleckého zkoumání

Obecně formulované vzorové otázky z oboru zdravotnictví, odvětví soudní lékařství

A) Prohlídka a pitva mrtvého dle § 115 TR

- ❖ Po provedení vnější a vnitřní prohlídky těla mrtvého určete, jaká zranění byla zjištěna.
- ❖ Určete mechanismus vzniku zjištěných zranění.
- ❖ Jaká je bezprostřední příčina smrti.
- ❖ Existuje příčinná souvislost mezi zjištěnými zraněními a bezprostřední příčinou smrti.
- ❖ Byla možná záchrana života osoby a případně za jakých podmínek.
- ❖ Bylo možné zabránit smrti včasnou lékařskou péčí.

B) Prohlídka těla živé osoby dle § 114 TR

- ❖ Proved'te prohlídku těla osoby.
- ❖ Jaké zranění byla na těle osoby zjištěna.
- ❖ Je možné určit stáří těchto zranění, případně určete.
- ❖ Určete mechanismus vzniku těchto zranění.
- ❖ Jaké zdravotní následky zraněné osobě vzniknou.
- ❖ Jakým způsobem byla osoba omezena v obvyklém způsobu života, a na jak dlouho.
- ❖ Mohla si zjištěná zranění způsobit zraněná osoba sama.

Obecně formulované otázky z oboru kriminalistika, odvětví expertiza ručního písma

- ❖ Lze znaleckým zkoumáním určit, pisatelem předložených sporných podpisů je jedna osoba.
- ❖ Je předložený srovnávací materiál dostatečný k tomu, aby bylo možné v rámci znaleckého zkoumání určit pisatele sporných podpisů.
- ❖ Pokud to možné je, zda pisatelem těchto sporných podpisů je pachatel

Zpracoval autor, převzato z FRYŠTÁK, Marek a Zdeněk KREJČÍ. *Postavení znalce v trestním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009, 167 s. ISBN 978-80-210-4955-0. Str. 156 -158

Příloha č.2

PROTOKOL O LÉKAŘSKÉM VYŠETŘENÍ PŘI OVLIVNĚNÍ ALKOHOLEM

razítko žadatele - policie, VÚ, zaměstnavatele,
zdravotnického zařízení či jiné organizace

A) VYPLNÍ ŽADATEL

Jméno a příjmení Datum naroz. Rodné číslo Státní příslušnost 1. ČR, 2. jiná

Bydliště (PSC) Zaměstnavatel Povolání

LÉKAŘSKÉ VYŠETŘENÍ NA ŽÁDOST

1. příslušníka policie 2. příslušníka ČSA 3. z podnětu lékaře 4. org. státní správy 5. zaměstnavatele 6. na vlastní žádost

DŮVOD K VYŠETŘENÍ

1. dop. kontrola 2. dop. nehoda 3. zdravotnický 4. kontrola na pracovišti 5. protispol. jednání 6. jiný důvod

ŘIDIČ

1. ano, 2. ne

Doba deliktu den h min. Druh alk. množství

Začátek pití alk. den h min. pivo

Konec pití alk. den h min. víno

Požítí alk. náp. po deliktu Čas, druh a množství

1. ano, 2. ne

Množství, druh a doba posledního jídla před deliktem

podpis žadatele

B) VYPLNÍ LÉKAŘ PROVÁDĚJÍCÍ VYŠETŘENÍ

Lékařské vyšetření bylo započato dne h min.

CHOVÁNÍ

1. zdvořilé 2. hluché 3. mnoho-mluvnost 4. exaltovanost 5. tupost

VÝBAVA PŘEDSTAV

1. hbitá 2. pomalá 3. útlum 4. bezvědomí

SPOJIVKY

1. bledé 2. překrvené

REAKCE ZORNIC

1. normální 2. zpomalená

„POSTROTAČNÍ NYSTAGMUS“
(Otočit 5x za 10 sekund, pak pohled na lékařův prst ze vzdálenosti 25 cm)
POZOR NA PÁD!!!
Doba přetrvávání nystagmu s

Tělesná hmotnost kg
výška cm
teplota °C
puls /min.

DALŠÍ VYŠETŘENÍ (1. ano, 2. ne, 3. nelze vyšetřit)

Nejistý při chůzi Nejistý při chůzi po čáře Pokus prst - nos nepřesný Romberg III je pozitivní Zk. předklon - záklon je pozitivní Dech vyšetřovaného páchne po alkoholu dechová zk. pozit.

Poraněný 1. ano, 2. ne Druh poranění Nemoc 1. ano, 2. ne Druh nemoci

Požítí léků před vyšetřením Název léku, množství, doba požití Vyšetřovaný léky požívá 1. pravidelně 2. užití jednorázové

1. nepožil, 2. analgetika, 3. hypnotika, 4. ataraktika, 5. antihistaminika, 6. psychostimulancia, 7. jiná skupina léků

1. Vyšetřovaný jeví poruchy psychosenzomotorických funkcí Odběr krve proveden dne h min.

2. Vyšetřovaný nejeví poruchy psychosenzomotorických funkcí

Přes poučení o porušení zákonem stanovené povinnosti odmítá odběr krve z důvodu K desinfekci kůže bylo použito

Vyšetření a odběru krve přítomen Zdravotní sestra razítko zdrav. zařízení kde byl proveden odběr, jménovka a podpis lékaře

C) VYPLNÍ LABORATOŘ POVĚŘENÁ VYŠETŘOVÁNÍM HLADINY ALKOHOLU

Číslo vyšetření Vzorek vyšetřen dne

Vzorek doručen dne Zásilka neporušena 1. ano, 2. ne

Výsledek vyšetření: g/kg

METODA

1. plynová chromatografie 2. Widmarkova zkouška

razítko oddělení provádějícího vyšetření a podpis odpovědného pracovníka

Zdroj: http://www.uvn.cz/index.php?option=com_docman&task=doc_details&gid=631&Itemid=131&lang=cs

Příloha č.3

Přehled procentuálního rozložení řešených případů dvou znalců

Problematika	Počet případů
Biomechanika pádu z výšky – posuzování zavinění cizí osobou, působení vnější síly	43
Extrémní dynamické zatěžování organismu – zpravidla úder do hlavy, posuzování otázky tolerance organismu, přežití, vzniku fraktur lebečních kostí	24
Pád ze stoje na zem, pád ze schodů – posuzování průběhu pádu, možnost cizího zavinění, příčiny pádu	15
Biomechanická analýza chůze – identifikace osoby podle dynamického stereotypu chůze, stanovení geometrických charakteristik osob	4
Analýza střetného boje – stanovení reakčních časů, možnosti silového působení, reálnost obranných reakcí	4
Dopravní nehody – mechanické působení na účastníky dopravní nehody uvnitř vozidla a mechanické působení na sražené osoby	3
Bodnutí nožem – silové působení při bodnutí, možnost účasti druhé osoby, stanovení síly na probodnutí kůže	2
Biomechanický obsah trasologických stop lokomoce - predikce tělesné výšky pachatele a způsobu lokomoce podle zanechaných stop lokomoce	1
Ostatní – ojedinělé případy např. poranění osoby hozeným granátem, poranění vazů v kolenní kloubě při rvačce, třesení hlavou dítěte, oběšení, smrtelné zranění při skoku do dálky.	4
Celkem	100

Převzato z: www.fsps.muni.cz/inovace-SEBS-

ASEBS/elearning/biomechanika/forezni-biomechanika